

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Diplomski rad

Etnografska zbirka Nacionalnog muzeja Danske u Kopenhagenu

Etnološka i kulturnoantropološka te muzeološka analiza kulturnih
reprezentacija

Studentica: Sanja Draganić

Mentorica: doc. dr. sc. Tihana Rubić, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Mentorica: doc. dr. sc. Helena Stublić, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Zagreb, prosinac 2018.

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Etnografska zbirka Nacionalnog muzeja Danske u Kopenhagenu: Etnološka i kulturnoantropološka te muzeološka analiza kulturnih reprezentacija“ izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorica doc. dr. sc. Tihane Rubić i doc. dr. sc. Helene Stublić. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Vlastoručni potpis studentice

Sanja Draganić

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Povijesni kontekst prikupljanja etnografskih predmeta	4
3. Odnos s <i>Drugim</i> u kontekstu kolonijalizma i etnografskih muzejskih predmeta.....	8
3.1. Odnos s <i>Drugim</i> u pisanom obliku.....	9
3.2. Uključivanje <i>Drugog</i> u rad muzeja	11
4. Povijesni razvoj Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske.....	13
4.1. Etnografska zbirka prije Christiana Jürgensena Thomsena	14
4.2. Važnost Christiana Jürgensena Thomsena i preuređenje Etnografske zbirke	15
4.3. Etnografska zbirka nakon smrti Christiana Jürgensena Thomsena.....	16
4.4. Današnji postav Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske.....	16
4.5. Zgrada Nacionalnog muzeja Danske u kojoj se nalazi Etnografska zbirka	17
5. Pregled stalnih izložbi Etnografske zbirke	17
5.1. Izložba <i>Narodi zemlje</i>	18
5.2. Izložba <i>Etnografska blaga</i>	22
6. Analiza trenutnog stanja i moguća rješenja za predstavljanje Etnografske zbirke	25
6.1. Korištenje multimedije u izložbama	25
6.2. Planiranje aktivnosti u muzeju	26
6.3. Arhiv i knjižnica Etnografske zbirke	28
6.4. Dokumentarni film <i>Raneov muzej</i>	28
6.5. Online predstavljanje Etnografske zbirke: Web stranica Muzeja	31
6.6. Online predstavljanje Etnografske zbirke: Virtualna šetnja zbirkom	31
6.7. Online predstavljanje Etnografske zbirke: Društvene mreže i vanjski komunikacijski kanali.....	32
6.8. Tiskana izdanja Nacionalnog muzeja Danske.....	33
6.9. Zaključno o aktualnom stanju Etnografske zbirke.....	33
7. Kompleksnost zaštite materijalne i nematerijalne baštine Etnografske zbirke	34
7.1. Zaštita materijalne baštine s obzirom na izmicanje predmeta iz njihovog geografsko–kulturnog konteksta.....	34
7.2. Zaštita nematerijalne baštine koja se nadovezuje na materijalne predmete.....	37
8. Metodologija istraživanja	38
8.1. Promatranje sa sudjelovanjem u vođenoj grupi	38
8.2. Promatranje sa sudjelovanjem u samostalnom posjetu	40
9. Rasprava	42

10. Zaključak	43
11. Literatura	48
12. Slikovni prilozi	44
13. Kazivači	56
14. Sažetak	56
15. Abstract	56

1. Uvod

Ovim diplomskim radom ću predstaviti i analizirati Etnografsku zbirku Nacionalnog muzeja Danske u Kopenhagenu te prikazati moguća buduća i dodatna rješenja za predstavljanje etnografskih predmeta nastalih u određenom geografsko-kulturnom kontekstu, a koji su izmješteni tijekom kolonijalnog doba Kraljevine Danske.

Nacionalni muzej Danske prvi sam puta posjetila 2014. godine prilikom mog prvog posjeta Kopenhagenu i već me tada njegova bogata Etnografska zbirka oduševila i probudila interes za ovom temom za moj diplomski rad.

Istraživanje se temelji na kvalitativnom pristupu, konkretno intervjuima sa zaposlenicima muzeja, te promatranjem sa sudjelovanjem s posebnim fokusom na reakcije posjetitelja Muzeja i Zbirke. Promatranjem sa sudjelovanjem u okviru postava pratila sam i analizirala reakcije posjetitelja na eksponate, ali i način na koji se posjetitelji kreću u prostoru. Istraživanje je provedeno u grupnom vodstvu i u samostalnom posjetu stalnim izložbama Zbirke, a analizirana je organiziranost eksponenata te da li je nit izlaganja prilagođena lakom snalaženju posjetitelja.

Kroz literaturu ću prikazati i rasvijetliti povijesni kontekst razvoja Zbirke, te će se ista promisliti u odnosu na teorijske okvire iz područja etnologije i kulturne antropologije te materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Literatura koju sam koristila datira pretežno iz 20. stoljeća. Boravkom u Danskoj početno sam savladala danski jezik te sam u pripremi rada koristila i poneku literaturu na danskom jeziku.

Istovremeni praktični izazov, prednost i nedostatak, bilo je moje preseljenje u Dansku i Kopenhagen 2015. godine. To mi je omogućilo fokus na Nacionalni muzej Danske i dublju analizu upravo jednog danskog muzeja, no fizička dislociranost je katkad predstavljala i problem u pribavljanju hrvatske literature ili pak, početno zamišljenom, komparativnom pristupu istraživanju muzeja, praćenjem jednog hrvatskog i jednog danskog primjera.

Na kraju bih se htjela zahvaliti svima koju su mi unatoč svim preprekama bili potpora, mojoj obitelji i prijateljima u obje države, kao i svojim mentoricama doc. dr. sc. Tihani Rubić i doc. dr. sc. Heleni Stublić.

2. Povijesni kontekst prikupljanja etnografskih predmeta

Prije analize studije slučaja, potrebno je shvatiti povijesni kontekst etnografskih zbirki i njihov razvoj. S obzirom na studiju slučaja Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske,

koja predstavlja zbirku izvaneuropskih kultura, ovaj povijesni pregled će biti orijentiran na sakupljanje predmeta izvaneuropskog podrijetla. Kompleksnu tematiku koja uključuje etička pitanja, položaj moći Zapada spram *Drugog*, etnocentrizam te brojna druga pitanja, prikazat će kroz istaknute aspekte dolaska tih predmeta u Nacionalni muzej Danske, kolonizacije izvaneuropskih područja i Grenlanda te jačanje znanstvenih ekspedicija i trgovinskih veza.

Spomenuti aspekti su direktno vezani uz povijesni razvoj kulturnoantropološke misli, kao i za prikupljanje artefakata izvaneuropskih zbirki, koje su u fokusu ovog rada. Današnji kulturnoantropološki i muzeološki znanstveni pristup, koji se bazira na etičkom promišljanju postupaka, rezultat je stoljeće dugih procesa. Prve ekspedicije u izvaneuropske krajeve bile su motivirane istraživačkim i osvajačkim etnocentrističkim i eurocentrističkim stavom spram *Drugog*. Prvi susreti s nepoznatim izvaneuropskim narodima odvijali su se od 16. stoljeća, a u 19. stoljeću su imali svoj vrhunac jačanjem antropologije kao znanstvene discipline i imperativom terenskog istraživanja, standardu kojeg je do danas postavio britanski antropolog Bronislaw Malinowski. No, s obzirom na Zapadni utjecaj, koliko god da istraživač na terenu pokušava biti neintruzivan, postoji li korelacija između prodiranja kolonijalnih sila u *divlje zemlje*, kako ih Malinowski naziva, i njihove kulturne asimilacije i nestajanja? U jednom od njegovih najutjecajnijih radova, *Argonauti Zapadnog Pacifika*, Malinowski se melankolično osvrće na tu problematiku: „Baš sada, kada su se metoda i namjena znanstvenog terenskog rada etnologije počele oblikovati i kada su trenirani znanstvenici počeli putovati u *divlje zemlje* i proučavati njihove stanovnike, da oni izumiru nama pred očima.“ (Malinowski 1932:5). Tome su pridonijele kolonijalne sile koje su slale pojedince da istraže novoosvojena područja koji bi prikupljali informacije o nepoznatim kulturama, ali i materijalne predmete lokalnog autohtonog stanovništva. Ti predmeti su sakupljeni u više svrha, oni su bili privatni suveniri ili trofeji s novoosvojenih područja, služili su za upoznavanje tadašnjih europskih krugova s nepoznatim, izvaneuropskim, *Drugim*, pa čak i u poslovne, marketinške i trgovinske svrhe. O potonjem piše Andrew West u članku *The Business of Ethnography: W. H. Lever, Collecting and Colonialism* u kojem opisuje vezu između trgovca Williama Hesketha Levera, njegovog poslovnog uspjeha i privatne zbirke etnografskih predmeta čineći ga manifestacijom britanskog kolonijalizma (West 1997:101).

Clara Warrior, viša kustosica Nacionalnog pomorskog muzeja u Londonu, piše o značaju trgovine etnografskih predmeta za muzeje jer su one spajale dvije strane trgovinskog odnosa: „Važnost razmjene u stvaranju i održavanju odnosa se priznaje kao jedan od načela antropologije, kao i onaj koji se često vidi u samoj muzejskoj zbirci. Trgovina, ponekad

predstavljana kao prvenstveno ekonomska transakcija, također uključuje razvoj odnosa između dviju skupina, premda ti odnosi postoje na spektru koji se proteže od onoga što se može smatrati pravednim do onih odnosa koji su eksploatacijski i obilježeni brutalnošću.“ (Warrior 2008:14). Warrior nadalje objašnjava podrijetlo engleske riječi *trade* (hrvatski: trgovina) i na koji način je ista bitna za muzejski kontekst: „Sama riječ *trade* ima podrijetlo iz starog engleskog jezika, gdje je označavala praćenje ili trag. Ta derivacija je posebno prikladna za muzeje, čije kolekcije pružaju fizičke dokaze o trgovinskim odnosima i na taj način omogućava istraživačima da tijekom vremena prate tijek predmeta.“ (ibid.). Osim fizičke vrijednosti, predmete prati skup nematerijalnih vrijednosti i značenja koje se također izmjenjuju sa samim predmetima: „Naime, trgovinski odnosi ne uključuju samo razmjenu dobara već su dio šireg sustava cirkuliranja vrijednosti te, u carskom i kolonijalnom kontekstu, različiti vrijednosni sustavi često dolaze međusobno u dodir.“ (ibid.). Ta razmjena predmeta i vrijednosti je stvorila zajedničke točke između dviju strana koje trguju, a koje se mogu vidjeti u današnjim muzejima: „Kretanje artefakata, ljudi i ideja također je stvorilo zajedničke povijesti u sadašnjosti, premda su one danas često interpretirane u europskim muzejima.“ (ibid. 15). Muzeji imaju ulogu predstaviti sakupljene predmete u kontekstu u kojem su oni bili korišteni iz perspektive zajednice koja ih je koristila. Stoga je rijetko dostatno samo izložiti predmet, bez pozadinskog objašnjenja, koje bi trebalo doći od strane zajednice i uz objašnjenje struke.

Pozicija moći Zapada je u doba kolonijalnih sila bila podloga za rasnu segregaciju, a pojam rase se koristio umjesto etničkih skupina čemu su pridonijeli francuski biološki antropolozi koji su uspoređivali fizičke razlike između novokoloniziranih naroda i Europljana, kao što spominje Emmanuelle Sibeud u članku intrigantnog naslova *A useless Colonial Science? Practicing Anthropology in the French Colonial Empire, circa 1880-1960* (Sibeud 2012:86). Sibeud piše o pozadini prikupljanja antropološki relevantnih materijala. Predmeti sakupljeni u tom periodu nisu bili sistematizirani ni na koji način s obzirom na to da su antropološka istraživanja bila ograničena na pojedine osobe i pojedina mjesta, ovisno gdje je kolonijalna vladavina otvoreno djelovala (Sibeud 2012:87). Prvotna svrha sakupljenih antropoloških predmeta nije bila prikazivanje široj javnosti, već u privatne svrhe ili tek za uski krug stručnjaka. Predmet se tako dekontekstualizira i izmiče iz svojeg prirodnog okruženja, te mu se daje vrlo mala ili nikakva edukacijska snaga koju ima danas, ukoliko je izložen kao muzejski predmet. Uzevši u obzir spomenuti politički kolonijalni položaj, na *Druge* se gledalo

kao pasivni subjekt, umjesto da mu se omogući pravo glasa i uloga aktivnog dionika u samopredstavljanju.

Danska kraljevska ustanova koja je tijekom povijesti sakupljala predmete od velike važnosti ili vrlo rijetke i neobične predmete, bila je Kraljevska komora. Jedan od primjera kojem se prikazuje prikupljanje predmeta bilo je uhićenje četvorice Grenlandana 1654. godine, kada su odvedeni u Bergen u Norveškoj¹, te je odlučeno kako će materijalna imovina koju su ti zatvorenici nosili pripasti Kraljevskoj komori danskog kralja Fredrika III. (Mason 2001:117). Ovim događajem zabilježeno je puno više od samog uhićenja, zabilježen je jedan od načina na koji su se predmeti dobavljali u tadašnju Komoru, današnji Nacionalni muzej Danske. Također se zabilježio odnos između Kraljevine Danske i njihove kolonije Grenlanda, kao i odnos prema zatvorenicima iz tog geografskog područja.

Američka kulturna antropologinja Margaret Mead, jedna od vodećih terenskih stručnjaka 20. stoljeća za daleke krajeve, počela je svoju bogatu istraživačku karijeru kao kustos asistent etnološke zbirke u Američkom prirodoslovnom muzeju² (American Museum of Natural History) u New Yorku gdje je djelovala do kraja svog života. U ovom povijesnom kontekstu važno je spomenuti njezin doprinos, ne samo kulturnoj antropologiji kao znanosti, već i muzejskoj struci. Iako je njezin rad prvenstveno bio istraživački u smislu razumijevanja načina života autohtonog stanovništva, Mead je skupljala predmete koje je predala Muzeju, a zbog cjeloživotnih zasluga dvorana koja predstavlja pacifičke autohtone zajednice nosi ime *Margaret Mead dvorana pacifičkih zajednica* (*Margaret Mead Hall of Pacific Peoples*). Od samog početka rada u Muzeju, Mead je shvaćala važnost potpunog kruga kulturne antropologije u muzejskom radu, a to je istraživanje na terenu uz prikupljanje artefakata, detaljne dokumentacije materijalne i nematerijalne kulture, ali i izlaganje prikupljenih artefakata, kao i njihova zaštita (Thomas 1980:360).

Iz intervjua s voditeljicom konzervatorskog odjela Nacionalnog muzeja Danske saznajemo kako Muzej radi na aktivnom uključivanju zajednice, ali i znanstveno-istraživačkih posjeta, za koje imaju više zahtjeva nego što ih mogu realizirati. Iz realiziranih projekata se produbljuje znanje o predmetima, koji su postali dio Etnografske zbirke prije stotinjak godina, a uz koje se nije napravila adekvatna dokumentacija tijekom njihovog prvotnog ulaska u Zbirku: „Konstantno dobivamo novo znanje o predmetima u našim zbirkama i jedan od

¹ Norveška i Danska su tada bile u zajedničkom kraljevskom vladajućem odnosu.

² Ispravljen krivo navedeni naziv iz tiskanog izdanja ovog diplomskog rada.

načina za to je kroz znanstveno-istraživačke suradnje, gdje imamo stručnjake, koji mogu biti stručnjaci iz lokalnih zajednica koji su na neki način vezani uz neke dijelove Zbirke, ili pak istraživači znanstvenici. Takva suradnja dovodi do produbljivanja znanja ili ispravljanja trenutnih zapisa, ukoliko su oni pogrešni, a u njoj sudjeluje i većinom jedan od naših kustosa, koji je također stručnjak u tom području. Ono što trenutno postoji je stvarno različito od predmeta do predmeta te je nemoguće reći što je prosjek. Kao što si rekla, imamo predmete koji su sakupljeni prije više stotina godina i svaki kustos i konzervator je drugačije pristupio tom predmetu. Također, imamo neke dijelove Zbirke u kojima nemamo uopće nikakvu dokumentaciju, ali mi stalno prolazimo kroz njih u naporu da se to ispravi. Jedan od posljednjih projekata je vezan uz zbirku arheologa Gudmunda Hatta, koja je podrijetlom iz Zapadnih indijskih otoka³ iz predkolumbijskog perioda, a koja nije bila dokumentirana prilikom dolaska u Muzej. Sada je sve dokumentirano i fotografirano te registrirano u doktoratu, tako da je dostupno za pregledavanje i lokalnoj zajednici“ (Anne Kathrine Kjellrup, 05.11.2018.). Spomenuti digitalni pregled predmeta je dostupan javnosti na službenim stranicama Muzeja⁴.

Danas smo, s jedne strane, u prednosti jer su informacije o nekadašnjem *Drugom* nadohvat ruke, no, s druge strane, razina predrasuda, diskriminacije i rasizma je visoka. Uzevši to u obzir u okviru muzejskog svijeta, a posebno etnološkog, moramo biti maksimalno senzibilizirani za sve zajednice, posebno one koje su ugrožene, bilo zbog globalizacije ili pak društvenih i političkih pritisaka. Muzej kao mjesto edukacije je odličan alat komunikacije sa širokom publikom, a etnografske zbirke direktna poveznica s kulturnim identitetom, bilo lokalne ili druge zajednice, te imaju veliku odgovornost u procesu edukacije o kulturama čije predmete predstavljaju. Etnografske zbirke imaju odgovornost učiniti kulturu besmrtnom, konzervacijom i restauracijom, ponovnim izlaganjem predmeta te prepričavanjem priča koje stoje iza njih, pogotovo danas kada se globalizacija i kulturna asimilacija nameću kao prijetnja.

3. Odnos s *Drugim* u kontekstu kolonijalizma i etnografskih muzejskih predmeta

Kroz povijest antropologije se provlačilo pitanje odnosa *Nas* i *Drugog*. Pojam *Drugog* se pojavio kao suprotnost Zapadnjačkim vrijednostima od strane britanskih antropologa

³ Zapadni indijski otoci su skupina otoka u Karipskom moru koji su u periodu od 1754. do 1917. godine bili pod vladavinom Danskog Kolonijalnog Kraljevstva.

⁴ Dostupno na poveznici: <https://natmus.dk/historisk-viden/verden/vestindien-foer-colombus/gudmund-hatt/>

prilikom rada na terenu u izvan europskim državama. Prije svega pojavio se u djelima antropologa koji su radili istraživanja u britanskim kolonijama. Ta dualnost je proizašla iz položaja moći zapadnih istraživača, koji su imali potrebu na neki način odmaknuti se od izvan Zapadnih običaja.

Tema kolonijalne baštine je vrlo aktualno pitanje za etnografske muzeje u postkolonijalnom društvu. Etnografski muzeji su jedan od načina kojima etnologija kao znanost komunicira s javnosti, a posebno u kontekstu davanja glasa nekada koloniziranim društvima. O tom izazovu piše Mary Bouquet, u članku *Streetwise in Museumland*, u kojem je predstavila kolonijalnu vizualnu kulturu kao postkolonijalnu baštinu: „Jedinstvena, ali u velikoj mjeri ugušena, materijalna kultura kolonijalizma utjelovljena u određenim etnografskim zbirkama predstavlja daljnji intelektualni i muzeološki izazov za antropologe, kao i za muzealce u suvremenom postkolonijalnom, multikulturnom društvu.“ (Bouquet 2001:92).

3.1. Odnos s *Drugim* u pisanom obliku

Osim sakupljanja predmeta, brojni istraživači i trgovci koji su radili za kolonijalne sile bilježili su informacije o narodima s kojima bi se susreli, a takvu dokumentaciju bi koristili antropolozi u definiranju *Drugog*. Takav tip istraživanja, bez boravka na terenu, nazvan je prikladno *antropologija iz fotelje*⁵, s obzirom da su tipična antropološka istraživanja toga doba zahtijevala terenski rad. Jedan od najpoznatijih *antropologa iz fotelje* je James Frazer, koji je vrlo malo putovao, a zahvaljujući informacijama koje bi dobio od misionara i istraživača, on bi interpretirao daleke zajednice u nekim od najutjecajnijih antropoloških radova u povijesti discipline, primjerice *Zlatna grana* (Willerslev 2011:508).

Međutim, pisana riječ je oduvijek bila etnološki način izražavanja, te kako nije nezavisna od povijesnog konteksta, te od autorove pozicije, uvijek ju moramo kritički sagledati, a to je razložio James Clifford, pišući o *djelomičnim istinama* u knjizi *Writing Culture*: „Navodno nevažne osobne ili povijesne okolnosti će biti isključene (jer osoba ne može sve izreći). Nadalje, pisac (ali zašto samo jedan?) etnografskih tekstova ne može izbjeći ekspresivne trope, figure i alegorije koje odabiru i nameću mišljenje kao što ih prevode. U tom smislu, više nietzscheovski nego realistično ili hermeneutičko, ali konstruirane istine su moguće zahvaljujući moćnim *lažima* isključenja i retorike. Čak i najbolji etnografski tekstovi – ozbiljne, istinite fikcije – su sistemi istine. Moć i povijest se izražavaju kroz njih, na način

⁵ Izvorno engleski naziv „armchair“ anthropology.

na koji autori ne mogu kontrolirati. Etnografske istine su stoga same po sebi djelomične – privržene i nepotpune.“ (Clifford 1986:7). Autor nadalje nastavlja kako kada pišemo, to možda nije istina, već samo onaj fragment našega znanja, u čemu se krije samo djelomična istina. Kada tu misao stavimo u kontekst etnografskih zbirki, shvatimo koliko je važno dati glas zajednicama iz kulturno–geografskih krugova u kojima su ti predmeti nastali. Kada također shvatimo kako je izložen samo mali postotak predmeta preko kojih se konstruira određeni narativ, kojeg potom posjetitelj čita prolazeći kroz prostorije muzeja, moramo se upitati da li je izložena samo djelomična istina. U primjeru Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske, tek je 3 do 5% predmeta izloženo, dok je ostatak sačuvan u depou ili putuje svijetom na nekoj od posudbi⁶, no to ne znači da je predstavljena fragmentirana istina. Naime, čak i da se svi predmeti iz zbirke predstave javnosti, to će samo prenijeti poruku povijesti sakupljanja predmeta Zbirke, a ne i poruke koje šaljemo tim predmetom. No, zbog toga je bitan način na koji se taj fragment zbirke predstavlja, a to se događa odabirom predmeta i objašnjenjem koje prati predmete.

Jezik je bitan način izražavanja i u muzejima, jer preko njega muzej komunicira poruku predmeta koje posjeduje te ih stavlja u kontekst sa sobom i društvom. Putem jezika komuniciramo onaj fragment znanja koji je potreban da se muzejski predmet shvati. Pisanu riječ u muzejima nalazimo na legendama, uvodnim tekstovima na panelima, interaktivnim displejima, letcima, knjigama, ali i sama dokumentacija predmeta je bitna jer se preko nje doznaju povijesne promjene koje je predmet prošao od trena ulaska u muzej. Oni pomažu posjetiteljima stvoriti sliku o izloženom predmetu te olakšati komunikaciju na transparentan način. Primjer koji pisanu riječ stavlja u kontekst postkolonijalizma i muzeologije je primjer promjene naziva slika u amsterdamskom Rijks muzeju. Naime, brojna djela koja je muzej pridobio tijekom nizozemske kolonijalne vladavine, od njihovog ulaska u Muzej do nedavno su nosile imena koja se danas smatraju nekorektnima. Djela poput „Mlada crnkinja“ sada nosi ime „Mlada djevojka s lepezom“, a i brojni drugi izrazi poput „Indijanac“ ili „patuljak“ se miču iz muzejskog vokabulara jer su predstavljali imena koja su, tada nadređeni, kolonizatori dodjeljivali podređenim kulturnim skupinama, što je dio veće inicijative pod nazivom

⁶ U intervjuu s Anne Kathrine Kjellrup, voditeljicom konzervatorskog odjela Nacionalnog muzeja Danske, doznato je kako su neki od predmeta na posudbi diljem svijeta: „Imamo predmete na posudbi diljem svijeta, trenutno je u Philadelphiji u Sjedinjenim Američkim Državama velik vikinški brod originalno iz Roskildea. Također imamo manji broj predmeta na posudbi diljem svijeta koje prate naši stručnjaci na tom putovanju.“ (Anne Kathrine Kjellrup, 05.11.2018.).

Prilagodbe kolonijalne terminologije (Hooton 2015). Slična problematika javlja se i u Etnografskoj zbirci Nacionalnog muzeja u Danskoj, što je uočljivo na legendama ispred nekih prostorijskih, kada se autohtono stanovništvo Arktika naziva "Eskimi", a autohtono stanovništvo područja Amazone "Američkim Indijancima". Ista terminologija se koristi i u tiskanim izdanjima Muzeja.

3.2. Uključivanje *Drugog* u rad muzeja

Članak *Patterns of Reciprocity in Museum: Community Partnership* dvojice autora, Daniela C. Swana i Michaela Paula Jordana, objavljenog u *Journal of Folklore Research*, primjer je direktnog uključivanja *Drugog* u rad muzeja (Swan, Jordan 2015). Iako je ovaj primjer skoro nemoguće prenijeti na većinu slučajeva, govori o izuzetno bitnom pomaku koji se događa u pristupu muzeja u nastojanju uključivanja zajednice u predstavljanju njihove kulture. Članak predstavlja studiju slučaja o suradnji američkih muzeja koji posjeduju predmete američkih autohtonih skupina, konkretno suradnju između Sam Noble Muzeja, Sveučilišta u Oklahomi i Kiowa Black Leggings Warrior Society iz grada Anadarko u saveznoj državi Oklahomi. Tradicionalni stav muzeja je zauzet položajem moći koju Zapad ima spram izvan Zapadnih zajednica. Isti takav stav imala je antropologija, samom diferencijacijom i javljanjem dualnosti prema *Drugom*. Danas je vidljivo da se veća moć daje *Drugom*, daje im se mogućnost iskazivanja. To muzeje stavlja u nezavidan položaj s obzirom na to da moraju interpretirati kulturu bez njihovih pripadnika. Iako je uključivanje američkog autohtonog stanovništva u rad američkog Sam Noble Muzeja dobar primjer, danski muzej nije u mogućnosti dobiti iste informacije od pripadnika izvaneuropskih kultura čije predmete posjeduje. Nije moguće putovati kroz vrijeme kako bi se dobili svi potrebni podatci od osoba koje su te predmete stvorile i koristile. Ponekad je skoro pa nemoguće rekonstruirati trenutak u kojem se taj predmet koristio. S druge strane, imamo obvezu da se prezentira, ne samo predmet kao takav, nego i njegov cjelokupni kontekst. Iako je to slučaj sa svim muzealijama, da su izmaknuti iz svog originalnog konteksta, postoje načini na koji se oni mogu, i moraju, interpretirati sa informacijama dobivenim od pripadnika kulture koja ih je izradila.

Swan i Jordan u spomenutom članku spominju upravo tu problematiku: „(...) povećava se značaj sudjelovanja zajednice u radu muzeja te se regulira pristup, uporaba i daljnje širenje intelektualnog vlasništva i nematerijalne baštine, što je često ključni sadržaj muzejskih izložbi i povezanih znanstvenih publikacija“ (ibid.). Međutim, idu i puno dalje od suradnje. Njihov stav je da se zajednica mora uključiti i u upravljanje zbirkama, što dovodi do novih izazova.

Tema moći Zapada naspram ostalih kultura prožima zbornik radova urednika Ivana Karpa i Stevena D. Lavinea, *Exhibiting Cultures*: „Postoje samo neke povijesne i institucionalne dimenzije koje utječu na izlaganje i muzejske prakse. Sve izložbe su neizbježno organizirane na bazi pretpostavki o namjerama autora predmeta i kulturnih vještina (...) a ta pitanja izlaze na površinu unutar okvira zapadnih tradicija iz kojih su muzeji proizašli. Niti se ne počinju dovoditi u pitanje problemi koji se javljaju kada drugačije kulture i perspektive dođu u kontakt, kao što neizbježno dođu. Višestruki pogledi koji se nalaze unutar i među kulturama čine daleko složenije rasprave u muzejskom svijetu, koje su odjeknule u radovima i diskusijama o konferenciji koja je rezultirala ovim zapisom. Te rasprave uključuju argumente o tome hoće li se privilegirati kontekst ili objekt, da li da se istakne estetika predmeta ili predloženo znanje o njima, i je li kustosova poruka o povijesti objekta i njegovom izvornom kontekstu vjerodostojnija od samog podrijetla objekta. Poruke koje muzej komunicira nemaju predodređeni sadržaj. Muzeji i njihove izložbe su u načelu moralno neutralni, ali u praksi uvijek stvaraju moralne izjave.“ (Karp et. al. 1991:12).

Postavlja se također pitanje za koga muzej postavlja svoje zbirke i za koga objavljuje svoje publikacije: za usko društvo stručnjaka, posjetitelje ili pripadnike kulture čije predmete posjeduje? Naravno za sve spomenute, ali se javlja izazov prenošenja poruka za sve zajednice na isti način. Izjavu pripadnika Američkog autohtonog društva s kojim je Sam Noble Muzej surađivao Swan i Jordan prenose u istom članku, a govori o njihovom stavu prema kulturnoj baštini: „Mi, Kiowa, mi smo jedinstveni. Božanstva su nam dala našu tradiciju. Mi nismo ništa od toga izmislili. Ona pripada nama. To je naše. Nitko drugi ne radi to kao mi. Ona ne pripada nikome drugome nego nama. Ona je Kiowa. Ona je naš dar.“ (Swan i Jordan 2015:66). Nadalje, pripadnik spomenutog Društva u jednom od skupova obraća se ostalim članovima plemena i stavlja tradiciju u položaj ekskluzivnosti za samu zajednicu: „Htio bih potaknuti sve Kiowa pripadnike da čuvaju tradiciju. Poštujte ju. Održavajte ju unutar plemena. Nemojte je se otuđiti. Ona je naša.“ (ibid.).

Kulturni relativizam etnografskih predmeta kada ih se izdvoji iz njihove originalne okoline dolazi na test prilikom postavljanja u muzej, te je potrebno sagledati širi kontekst nastanka i korištenja predmeta jer će se tako najbolje objasniti u kontekstu kulturno-geografskih krugova iz kojih su nastali. Warrior smatra kako muzeji imaju mogućnost osnažiti današnji odnos sa zajednicama čije predmete posjeduju, što je definitivno važno u interpretaciji etnografskih predmeta: „Nije iznenađenje onima koji rade s muzejskim zbirkama da imaju snažne poveznice sa suvremenim autohtonim zajednicama, s mogućnošću

ponovnog uspostavljanja odnosa, koji su inače dugo zanemareni, a imaju značenja na mnogim razinama, od zajednice do pojedinca. Istraživanja u muzejskoj etnografiji često koriste povijesne zbirke, ali sama snaga i relevantnost leže u suvremenom odnosu između muzeja i autohtone zajednice.“ (Warrior 2008:14).

Primjer iz Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske koji bih izdvojila je uključivanje grenlandske zajednice u izradu replike tradicionalnog broda, projekt o kojem sam doznala iz razgovora s Anne Kathrine Kjellrup, voditeljicom Konzervatorskog odjela Nacionalnog muzeja Danske: „Imamo taj trenutni program, u koji se mogu priključiti ljudi s ruba društva⁷. Oni mogu sudjelovati u dnevnoj školi, gdje se pruža mnoštvo aktivnosti i gdje je jedan od velikih projekata bio kada su oni izgradili kopiju tradicionalnog grenlandskog broda. Taj brod je bio dio izložbe u Prinčevoj palači⁸, i zauzeo je mjesto kao dio stalne izložbe, to jest zbirke. Dio tog projekta su bili grenlandski stanovnici u Danskoj, koji su obnovili brod prateći tradicionalne metode i time održavajući tehnike i majstorstvo živim. Kopiranje tradicionalnih metoda bilo je potaknuto ovom školom. Muzej je bio zainteresiran za taj projekt jer je okupio grenlandsku zajednicu u Danskoj, kao i za to da se dokumentiraju njihova razmišljanja i iskustvo tim projektom te je tada stvoreno i puno dokumentacije.“ (Anne Kathrine Kjellrup, 05.11.2018.). Ovo je jedan vrlo dobar primjer uključivanja zajednice u muzejske aktivnosti, no čini se da je bio namijenjen samo užoj skupini, budući da je okupljao osobe iz manjinske skupine društva. Bez obzira na to, čini se kako je projekt sakupio vrijedno znanje o materijalnoj i nematerijalnoj baštini grenlandske zajednice u Danskoj.

4. Povijesni razvoj Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske

Prvi muzeji otvoreni za javnost javljaju se u 17. stoljeću, s Amerback kabinetom u Sveučilištu u Baselu, a stoljeće kasnije slavni Britanski muzej otvara vrata javnosti. Tada je taj muzej imao pet tisuća posjetitelja godišnje, dok danas broji šest milijuna, što je jedan od pokazatelja muzealizacije kojoj svjedočimo u zadnjih nekoliko desetljeća, fenomena koji se očituje u rastu broja muzeja, širenja shvaćanja muzejskog predmeta te povećanja broja posjetitelja u muzejima. Sakupljanje predmeta u sličnom kontekstu su shvaćale i kraljevske obitelji koje bi ih često sakupljale iz drugih geografsko–kulturnih krugova. Kada stavimo

⁷ Korišteni engleski izraz je „people that are on the verge of the society“, što nažalost često stereotipno opisuje danski pogled na Grenlandane.

⁸ *Prinčeva palača* je naziv palače u kojoj je smještena Etnografska zbirka Nacionalnog muzeja Danske.

etnografske muzeje u kontekst početka 19. stoljeća, vidimo kako se francuski geograf Edme-François Jomard zalagao za osnivanje zbirke koja bi predstavila čovjeka u različitim stupnjevima civilizacije, a tu je ideju realizirao danski arheolog Christian Jürgensen Thomsen kada je 1841. godine preuredio Etnografsku zbirku Kraljevske komore za skladištenje starina, a koja je 1849. godine pod nazivom *Kraljevski etnografski muzej*⁹, postala prvi svjetski etnografski muzej otvoren za javnost (Birket-Smith 1952:117). Zanimljivo je ovdje osvrnuti se i na sam naziv muzeja, *Kraljevski etnografski muzej*. Etnologija kao znanstvena disciplina tada nije bila utemeljena, ali je etnološka misao zasigurno u ovom slučaju bila prisutna.

4.1. Etnografska zbirka prije Christiana Jürgensena Thomsena

Etnografska zbirka je postojala već od 1820-ih godina pod tim imenom, a organizirao ju je bivši danski trgovac zajedno s umirovljenim članom Danskog ministarstva vanjskih poslova. Oni su podijelili Zbirku na geografske regije svijeta i tematski je predstavili prema sustavu po kojem su kategorizirali predmete, a koji je korišten godinama. Iako je točnost kategorizacije bila zadivljujuće velika, problematika te rane etnografske zbirke je bila nedostatak informacija u europskom znanstvenom krugu o tim predmetima te nepostojanje znanstvene etnografske podloge koja je bila potrebna da se predmeti kontekstualiziraju i da se disciplinarno odvoje od drugih znanstvenih grana, poput prirodoslovlja ili povijesti (Lundbaek 2001:43). Posljedično, predmeti su tada bili predstavljeni bez teorijske pozadine, kao predmeti iz neke "daleke" geografske lokacije.

Zbirka je tada bila dio Kraljevske komore za skladištenje starina, koja je bila vrsta komore rariteta, u kojoj je kraljevska obitelj čuvala rijetke i neobične predmete o kojima se i danas mogu vidjeti dokumentacijski papiri te doznati kada je koji predmet donesen u Komoru, što se pretpostavljalo da predmet predstavlja, odakle se pretpostavlja da potječe, te kako je bio prvotno izložen (ibid.). Komoru je osnovao kralj Fredrik III, što je tada bilo popularno u europskim kraljevskim krugovima. Komora se sastojala od različitih vrijednih predmeta: srebra, zlata, slonovače, umjetnina, izuma i drugih vrijednih predmeta, a podrijetlom su bili iz različitih dijelova svijeta: Indije, Kine, Japana, Južne Amerike i Grenlanda.

Bilo je više načina na koji su se predmeti našli u Komori. Česta je bila razmjena među kraljevskim obiteljima, kao darovi od istraživača, moreplovaca, putnika ili trgovaca koji bi se vraćali iz dalekih Izvaneuropskih zemalja, ili bi se pak nabavljali kao suveniri (ibid.). Iz zbirke je vidljivo kako je interes za sakupljanje predmeta iz *egzotičnih* krajeva bio velik, a

⁹ Prijevod s danskog Det Kongelige Etnografiske Museum.

više od tisuću predmeta iz tadašnje Kraljevske komisije za skladištenje starina iz 17. i 18. stoljeća još uvijek čine dio današnje Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske. To je čini jednom od najvećih ranih etnografskih zbirki, s predmetima koji su svjetski rariteti (ibid.).

4.2. Važnost arheologa Christiana Jürgensena Thomsena i preuređenje Etnografske zbirke

S obzirom na njegov značaj oko organizacije Etnografske zbirke, potrebno je kontekstualizirati njegov život, podrijetlo i utjecaje na rad. Christian Jürgensen Thomsen je rođen u Kopenhagenu 1788. godine u imućnoj obitelji trgovaca, što mu je omogućilo da se privatno bavi numizmatikom i umjetnošću. Iako nije imao akademsko obrazovanje, zbog poznanstava i izvrsnih organizatorskih vještina je imenovan 1839. godine za tajnika Kraljevske komora za skladištenje starina, dio čega je bila Etnografska zbirka. Zbirku je on preuredio i ona čini temelj današnjeg etnografskog postava Nacionalnog muzeja Danske (Jensen). Thomsen je prvotno predložio postavljanje predmeta u takozvani Muzej danskih kolonija, no s obzirom na povijesni kontekst i činjenicu da je Danska u to vrijeme planirala prodati svoje kolonije, odlučio je napustiti tu ideju (Lundbaek 2001:43). Alternativno je promišljao o otvorenju nekog oblika tehničkog muzeja u kojem bi izložio *egzotične* materijale, tehnike i majstorstvo izrade tih predmeta (ibid.). Na kraju mu je pažnju zaokupio već spomenuti francuski geograf Edme-François Jomard koji je prvi promovirao ideju *muzeja o čovjeku* (*Musée de l'Homme*), pokušavajući uvjeriti francuske vlasti da se realizira, no tek se pola stoljeća kasnije takav muzej osniva u Francuskoj (*Musée d'Ethnographie du Trocadéro*) (ibid.). Osim Jomarda, njemački se doktor Philipp Franz Balthasar von Siebold, vrativši se s velikom kolekcijom predmeta iz Japana, također zauzimao u svojim političkim krugovima da se takav muzej osnuje, no s drukčijim postavkama od onih koje je predlagao Jomard. Siebold je predlagao geografsku kategorizaciju predmeta, dok je Jomard predlagao kategorizaciju prema funkciji koju su predmeti obavljali (primjerice oružja bi bila jedna kategorija) (ibid.). Ova su dvojica držala otvorenu debatu, kojoj se Thomsen pridružio i kojom je zasigurno bio inspiriran. Sredinom 1940-ih godina je Thomsen pronašao potrebnu političku i financiju potporu te je krenuo s realizacijom muzeja (ibid.).

Predmeti koje je on predstavio potjecali su iz izvaneuropskih kultura, a svrha predstavljanja je bila pružanje uvida u život i kulturu ljudi izvan Europe. Thomsonova Etnografska zbirka je tada bila organizirana prema geografsko-klimatskoj klasifikaciji, koja je i danas glavni princip organizacije. On je kroz predavanja i vodstva po zbirci doprinio

popularizaciji arheologije i etnologije. Zbirka je već tada bila vrlo bogata te se prostirala preko 44 sobe na tri kata palače u kojoj je i danas smještena.

4.3. Etnografska zbirka nakon smrti Christiana Jürgensena Thomsena

Nakon Thomsonove smrti 1865. godine njegovi nasljednici na mjestu direktora Muzeja prednost su davali drugim zbirkama. Jens Jacob Asmussen Worsaae i Sophus Otto Muller nisu imali razumijevanja za etnografsku zbirku, jer su ju smatrali neprikladnom za komparativno prapovijesno istraživanje (Birket-Smith: 1952:117). Worsaae se nije slagao s Thomsonom te je kritizirao njegove arheološke znanstvene radove. Ovdje bi se morale uzeti u obzir nestabilne političke prilike u državi te njegov snažan politički angažman i nacionalistički nastrojeni znanstveni radovi. Za muzeje je smatrao da trebaju odraziti nacionalnu kulturu te je izradio plan za novi veliki nacionalni muzej (Briggs 2005:15). Etnografsku zbirku je, umjesto na geografsko–klimatske zone, predstavio prema rasnoj i društvenoj podjeli (Brondsted). Kraljevski etnografski muzej prestao je postojati kao samostalna ustanova. Integriran je u kraljevske zbirke koje su postale temelj današnjeg Nacionalnog muzeja Danske, utemeljenog pod istim imenom od 1892. godine. Direktorom postaje arheolog Sophus Müller (Birket-Smith 1952:117). U periodu njegova upravljanja važan je rad arheologa Kristiana Bahnsona koji je bio zaposlen kao asistent u Muzeju, a s vremenom je stekao veliki interes za etnografske predmete (Thomsen). Bahnson posjećuje najznačajnije europske muzeje kao dio svoj studijskog puta iz kojeg je proizašla knjiga *Etnografski muzeji izvan Danske* objavljena 1887. godine u kojoj predstavlja suvremenu etnografsku potrebu za sustavno predstavljenim zbirkama u kojima bi se predstavile studije slučaja i predmeti iz ljudskog svakodnevnog života, za razliku od *umjetne* baštine naslijeđene od sakupljača rariteta (Birket-Smith 1952:117). Tek je nakon Müllerove smrti Etnografska zbirka ponovno dobila samostalnost pod vodstvom Thomasa Thomsena koji je također bio arheolog, no nije se u svom radu ograničavao samo na dansku prapovijest (ibid.).

4.4. Današnji postav Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske

Tijekom 19. stoljeća zbirka je rasla zahvaljujući znanstvenim ekspedicijama i darovima iz svih krajeva svijeta, a danas broji oko 30 tisuća predmeta iz geografsko–kulturnih krugova izvan Europe: Sjeverne, Centralne i Južne Amerike, Afrike, Azije, Oceanije i Arktika, a jedna od temeljnih točaka danske etnologije i Etnografske zbirke su ekspedicije i istraživanja danskih putnika i znanstvenika na Grenlandu. Današnji postav potječe iz zadnje rekonstrukcije Nacionalnog muzeja Danske iz perioda 1992. do 2001., te ću ga detaljnije analizirati u sljedećem poglavlju *Analiza današnjeg stanja*, gdje će također biti više riječi i o

trenutnom rukovodstvu samim Muzejem i Zbirkom pod vodstvom direktora Rane Willerseleva.

4.5. Zgrada Nacionalnog muzeja Danske u kojoj se nalazi Etnografska zbirka

Etnografska zbirka je od 1849. smještena u takozvanoj *Prinčevoj palači*, smještenoj na kanalu u centru Kopenhagena i u istoj palači se nalazi i danas. Prva zgrada na tom posjedu je bila izgrađena 1689. godine za utjecajnog trgovca Wiganda Michelbeckera, a tijekom 1743. do 1744. je Nicolai Eigtved srušio dijelove te zgrade i nadgradio novi za tadašnjeg krunskog nasljednika, Princa Fredrika IV. i Princezu Louisu. Nova zgrada je jedna od najljepših rokoko građevina, na čiju su izgradnju imale utjecaj pariške građevine, s uvučenim ulazom od glavne prometnice, te skrivena niskim krilom vrata. Unutrašnjost je također impresivna, posebno sala za svečane priredbe te komore za publiku. Zgrada je modernizirana 1760-ih radom danskog arhitekta Caspara Frederika Harsdorffa, kada je i dobila svoj nadimak Prinčeva palača, prema Princu Carlu od Hessen-Kassela, a od 1849. godine Prinčeva palača udomljava nekoliko zbirki današnjeg Nacionalnog muzeja Danske, kako je bilo odlučeno Danskim ustavom (Harms).

5. Pregled stalnih izložbi Etnografske zbirke

Etnografska zbirka jedna je od jedanaest zbirki Nacionalnog muzeja Danske. Zbirka posjeduje etnografske predmete i arheološke artefakte stečene iz izvaneuropskih geografsko-kulturnih krugova. Izložbeni prostor Muzeja predstavlja dvije stalne izložbe ove Zbirke koje nose nazive *Narodi zemlje* i *Etnografska blaga*. Izložbe su označene na tlocrtu ljubičastom bojom na prvom katu i rozom bojom na drugom katu (Slika br. 1). Izložba *Narodi zemlje* se prostire od prostorija pod brojevima 151 do 171, dok se izložba *Etnografska blaga* nalazi na istom dijelu palače, jedan kat više, od prostorija 251 do 273. Ukupno je izloženo oko četiri tisuće predmeta u 41 prostoriji Muzeja, dok sama Zbirka posjeduje više od 100 tisuća predmeta. Na prvi pogled nije jasno koja je distinkcija između te dvije izložbe, jer se tematski, povijesno i geografski preklapaju, no u popratnoj knjizi stalnog postava koju je objavio muzej to je objašnjeno na ovaj način: „Izložba *Narodi zemlje* na prvom katu predstavlja izbor i uvod u raznovrsnost zbirki. (...) Izložba također instruktivno demonstrira povijesnu dubinu i širinu, kao i posljedice mnogobrojnih kulturnih susreta, ratova, osvajanja, kolonizacije i trgovine. (...) Posjetitelj koji izrazi želju u veći izbor muzejskih predmeta se upućuje na izložbu *Etnografska blaga* na drugom katu gdje je moguće proučavati varijacije i detalje te dobiti informacije o predmetima preko računalnih ekrana osjetljivih na dodir.“ (Gullov et. al.

2007:5). U razgovoru s kustosicom Zbirke Inge Damm doznaje se kako se česti komentari posjetitelja odnose na način na koji su predmeti predstavljeni. Postav je bio suvremen u vrijeme kada je postavljen prije 26 godina, ali trenutno se radi na projektnoj ideji postavljanja nove Zbirke, koja bi se trebala otvoriti 2022. godine: „*Etnografska blaga* je vrlo kritizirana izložba, i to s dobrim razlogom, jer nema nikakvih informacija. Istovremeno, smatram da je fantastična jer prikazuje toliko puno predmeta, ako odvedemo umjetnike tamo, on će misliti da je to najbolji muzej koji su ikad vidjeli. S druge strane, *Narodi zemlje* je također vrlo lijepa izložba i prikazuje sve najbolje i rijetke predmete koje malo koji muzej posjeduje. No, ne postoje objašnjenja tako da ljudi zapravo ne znaju da su ti predmeti toliko fantastični. Također mislim da kada se izložba otvorila 1992. godine, sam bila malo razočarana jer je izložba postavljena skoro kao umjetnička, a ne znanstvena izložba. (...) trenutno se planira nova izložba, ali će se drugi kat s Etnografskim blagima vjerojatno ugasiti, te će se Etnografska zbirka prikazati s vrlo malo predmeta.“ (Inge Damm, 20.11.2018.). Jedan od načina na koji bi se te dvije izložbe mogle povezati u jedinstvenu izložbu bi mogao biti tematski etnografski postav, no svakako bi se prije toga trebalo napraviti detaljno istraživanje korisnika kao i pratiti njihov hod kroz izložbe. U nastavku će se te dvije izložbe odvojeno predstaviti.

5.1. Izložba *Narodi zemlje*

Izložba je predstavljena geografskom tipologijom u sljedećim sobama: *Amerika* (sobe 151 – 153), *Afrika* (sobe 154 – 155), *Tursko Carstvo* (soba 156), *Indija* (sobe 159 – 160), *Indonezija* (sobe 159 – 160), *Oceanija* (soba 161), *Glazba* (soba 162), *Japan* (soba 163), *Budizam* (sobe 164 – 165), *Kina* (sobe 166 – 167), *Zapadni Turkestan* (soba 168), *Mongoli, Samiji i Sibirsko stanovništvo* (soba 169), *Grenland i Eskimi* (170 – 172). Neke od soba nisu nazvane po geografskoj lokaciji, no svejedno se fokusiraju na geografski lokaliziranu temu. Tako je soba pod nazivom *Glazba* fokusirana na glazbene instrumente iz određenih geografskih područja, iz kojih Muzej posjeduje predmete. Soba pod nazivom *Budizam* predstavlja predmete iz tradicionalnog religijskog kruga budizma: Japana, Koreje, Kine, Nepala, Tibeta, Tajlanda, Burme i Pakistana. Prolazeći kroz prostorije izložba se doima kao vrlo skladno putovanje kroz geografske lokacije iz kojih Muzej posjeduje predmete.

Soba 151 predstavlja predmete vezane uz autohtono stanovništvo Južne Amerike. Na legendama je objašnjena geografska lokacija podrijetla i kratko opisan sadržaj prostorije. U tekstu legendi se vidi zastarjela terminologija koja koristi pojmove poput "Indijanac", koje pripadnici autohtonih skupina smatraju uvredljivim jer podsjećaju na kolonijalnu prošlost i eurocentrizam. Potrebno bi bilo koristiti imena koja su autohtone skupine same sebi

dodijelile, čak i kada ih ima mnogo. U toj prostoriji nalaze se artefakti iz najranijih kolonijalnih perioda, poput trompeta i ogrtača od perja ptica iz 17. stoljeća, i danas u savršenom stanju, koji su u početku bili dio ranije spomenute Kraljevske komore (Slika br. 2). Osim artefakata ovom sobom dominiraju umjetničko dokumentarne slike nizozemskog umjetnika Alberta Eckhouta iz 17. stoljeća. Eckhouta je nizozemski grof Johan Moritz od Nassau-Siegena pozvao da zabilježi ljude, životinje i prirodu zatečene u novo koloniziranim područjima Brazila, kojima je on upravljao, a koje su bile "drugačije" od europskih. Maurice je po povratku u Europu darovao slike Danskom kralju Fredriku III., a danas se nalaze u početnoj prostoriji Etnografske zbirke. Ovo je vjerojatno najveća zbirka slika Eckhouta i sastoji se od jedanaest portreta, od kojih je osam u velikim dimenzijama, skoro tri metara visine i skoro dva metara širine, a koji prikazuju ljude različitog etničkog podrijetla te dvanaest slika mrtve prirode i biljaka.

Sljedeća soba broj 152 predstavlja predmete vezane uz Centralnu Ameriku i Peru. Neki od predmeta su vezani uz predkolumbijski period, a neki su suvremeni. Tako se primjerice mogu vidjeti artefakti iz kultura Inka, Zapoteca, Paracasa i drugih iz tog geografskog kruga. U istoj prostoriji prikazan je umjetnički rad Davida Linaresa, jednog od najpoznatijih meksičkih skulptora koji radi tehnikom kaširanog papira. Posebno su značajne njegove skulpture tematski vezane uz meksički običaj *Dan mrtvih*, koje su izložene u ovoj prostoriji, a prikazuju kosture u kontekstu zabave koja se odvija na ulicama tokom slavlja tog običaja (Slika br. 3). Instalacija je iz 2007. godine i pokazuje kako je Etnografska zbirka vrlo *živa* te se zasniva na suvremenim interpretacijama tradicionalnih običaja.

Soba 153 je posljednja soba iz slijeda koje prikazuju Amerike te sadrži predmete sjevernoameričkih autohtonih skupina: Crow, Blackfoot, Ojibwa, Tlingit i Kwakiutl, a potječu najkasnije iz 19. stoljeća, od kada postoji zapis o njima.

Sobe 154 i 155 prikazuju predmete s afričkog kontinenta i većinom se fokus stavlja na umjetničke predmete. U prvoj prostoriji su izloženi osobni predmeti i nakit iz različitih dijelova Afrike na kojima su vidljive tradicionalne obrtno tehnike, poput narukvice od izrezbarene slonovače iz Benina, koja je donesena u 17. stoljeću u Kraljevsku komoru za umjetnine. Druga se prostorija tematski fokusira na umjetničke i religijske predmete zapadne i centralne Afrike te prikazuje ritualne maske, figure, obredne stolice i brojne druge predmete korištene u određenim ritualnim običajima.

Sljedeća soba pod brojem 156 jedna je od prostorno manjih, a prikazuje ratne predmete i poklone iz Osmanskog Carstva, poput mača sa zlatnim ugraviranim ornamentima kojeg je danski kralj Fredrik V. dobio od bega Tunisa, ili porculanskih šalica za kavu sa srebrnim detaljima, dijamantima i rubinima koje je kralj Christian VII. dobio na poklon od marokanskog sultana Abd ar-Rahmana.

Soba 157 predstavlja Indiju, a soba 158 je usko vezana uz nju prikazujući predmete uz najveću religijsku organizaciju u toj zemlji, hinduizam. Dio predmeta izložen u ove dvije prostorije potječe iz vremena danske kolonije u Trankebaru koji je bio sjedište dansko–norveške trgovine s Indijom kroz 17. do sredine 19. stoljeća. Prva prostorija izlaže umjetničko obrtno predmete, nakit i slike na platnu, koje potječu iz sredine 17. do kraja 20. stoljeća, poput figura koje predstavljaju vojnike koji su se borili za Britansko kolonijalno carstvo, narukvice od obojenog stakla napravljene na način kao što su se proizvodile prije tisuće godina, zatim vezeni šalovi i tepisi i brojni drugi umjetnički predmeti. U sobi koja predstavlja *Hinduizam* vidimo figure božanstava Šiva, Parvati i Ganeša koje su iskopane u području Trankebara 1799. godine, a potječu iz perioda između 9. i 13. stoljeća. Neki od ostalih predmeta su drveni model hrama koji također potječe iz Trankebara, zatim religiozna oprema za ples te hodočasnička slika koja prikazuje hram božanstvu Višni u gradu Puri.

Sljedeće dvije prostorije prikazuju predmete iz Indonezije, a podijeljeni su na predmete iz Jave i Balijsa koji se nalaze u prostoriji 159, te Borneo, Sumatra i Nias u prostoriji 160. Predmeti iz Jave i Balijsa su vezani uz teatralnu i religijsku umjetnost te prikazuju glazbene, plesne i glumačke rekvizite. Ostali indonezijski otoci su imali drukčiju religijsku prošlost, što se očituje na predmetima u Etnografskoj zbirci. Iako su imali manji doticaj s ostalim indonezijskim otocima u kojima prevladavaju veće religije, stanovništvo je stoljećima ostalo izolirano, što je odraženo i na maskama nastalim na tom području koje su se koristile za animističke plesne rituale ili na drvenom totemu koji ima izražena hermafrodijska obilježja.

Soba 161 predstavlja predmete prikupljene između 1900. i 1930. godine iz područja Oceanije, a datirani su većinom u 19. stoljeće. Neki od predmeta se vežu uz Maorsko stanovništvo, poput drvene ornamentirane kutije, nakita, pa čak i cijele kuće koja je služila za skladištenje oružja i ostalih vrijednosnih predmeta. Ostali predmeti prikazuju maske, figure i slične obredne predmete autohtonog stanovništva Oceanije.

Sljedeća soba pod brojem 162 nije geografski označena, već nosi tematski naziv *Glazba*. U sobi se nalaze glazbeni predmeti iz različitih dijelova svijeta, a kroz projektor se

prikazuje slijed slika vezanih uz glazbene ceremonije diljem svijeta, dok ih iz zvučnika prati glazba koja je vezana uz to geografsko područje. Na platnu se slijedom prikazuju scene iz Afrike, Indije, Jave, Japana, Irana, Sirije i Maroka, no sam slijed nije označen u prostoriji.

U sobi 163 nalaze se predmeti iz Japana, a ono što dominira prostorijom je prijenosna stolica iz 19. stoljeća iz Edo perioda, napravljena od laganog bambusa, u kojoj bi sjedio vladar, a koju su dvojica mogla nositi. Neki od ostalih predmeta vezani su uz svakodnevni život, poput seta za piknik iz 17. stoljeća, bogato ilustrirani tanjuri, set za duhan i ogledalo. S druge strane prikazani su predmeti vezani uz ratne vještine, poput samurajske maske i mača. Sobe 164 i 165 su djelomično vezane uz Japan, a predstavljaju religijske predmete vezane uz budizam, glavnu organiziranu religiju tog geografskog područja. Osim iz Japana, Etnografska zbirka u ovoj prostoriji predstavlja religijske ceremonijalne i osobne predmete vezane uz budizam podrijetlom iz Kine, Koreje, Nepala, Tibeta, Tajlanda, Burme i Pakistana.

Sobe 166 i 167 se nadovezuju na prijašnje, a prikazuje svakodnevne predmete iz Kine. Prvi danski brod je 1732. godine uplovio u Kanton te se od tada odvija trgovinska veza između dviju zemalja. Neki od predmeta izloženi u ovoj sobi potječu iz tog perioda kao suveniri koje su trgovci kupovali i donosili ih natrag u Dansku, poput značajne bijelo-plave kineske keramike. O važnosti trgovinskih veza govore skulpture danskih kapetana i trgovaca koje su izradili kineski umjetnici.

Skoro svi predmeti iz prostorije 168 potječu iz ekspedicije danskog premijera Ole Olufsena i *Danskog kraljevskog geografskog društva* u područje centralne Azije oko godine 1900. Vrlo su vrijedni njegovi osobni zapisi o nekim predmetima. Pored jednog vrča je zapisao kako je služio za vodu kojom se ceremonijalno pralo ruke prije jela, kojim bi se otjerali zli duhovi. Osim tog i sličnih vrčeva, zbirku čine osobni predmeti poput odjeće i nakita, a sve ih odlikuje visoki stupanj dekorativnosti i korištenje jarkih boja.

Sljedeću sobu čine predmeti iz autohtonih skupina Mongolije, Sibira i sjeverne Europe. Neki od predmeta su praktične naravi, poput sedla za konja, dok je s druge strane zbirka bogata ritualnim predmetima, poput šamanske opreme – bubnja, kaputa i amuleta.

Posljednje tri sobe u ovoj izložbi čine predmeti iz Arktičkog kruga s posebnim fokusom na Grenland koji je bio danska kolonija. Zbirka je bogata predmetima osobne namjene, poput tradicionalnih životinjskih kožnih odjevnih predmeta. Također su zastupljeni predmeti koji govore o magiji i umjetnosti te o starom Grenlandu. Predmeti prikazani u ovim

prostorijama su prikazani s više dubinskog objašnjenja i detaljnijim legendama na zidovima. Sobom 170 dominiraju tipični inuitski brodovi napravljeni od drva i kože, primjerice kajak kojeg je prvo počelo koristiti autohtono stanovništvo Arktika za lov tuljana, morževa i ptica. Kajak u istočnom Grenlandu uži je i plići od onog u zapadnom dijelu otoka, kako bi se bolje prilagodio za plov u vodama s ledenim santama. Drugi vrlo tipičan brod za ovo područje je *umiak* koji se sezonski koristio za lov, a zbog činjenice da su većinom njime upravljale žene, nosi naziv *ženski brod*. Sljedećom sobom dominiraju predmeti vezani uz umjetnost i vjerovanja. Tako je predstavljena lutka s tipičnom odjećom i bubnjem od kože koju su koristili bubnjari u ritualne svrhe. Uz bubnjeve su se koristile i maske, koje su također dio izložbe, poput maske od drva, kože i kostiju. Amuleti, poput kožnih pojaseva s ukrasima od kože i kostiju, su bili bitan dio rituala, a primjeri koje Etnografska zbirka predstavlja na ovoj izložbi su jedinstveni, poput primjera sa 133 sobova zuba. Prikazani su i predmeti za lov, poput harpuna, koji su bili ukrašeni urezima te slični predmeti svakodnevne uporabe, poput drvene kante za vodu ili košare od životinjske kože, koji su imali kožne i koštane ukrase. Posljednja soba ove izložbe prikazuje najstarije predmete koje Etnografska zbirka posjeduje. To su svakodnevni predmeti isključivo s Grenlanda: tradicijska odjeća, nastambe te slični predmeti koje su razvili za potrebe preživljavanja, poput naočala za snijeg, uljnih svjetiljki, pribora za šivanje i drugih praktičnih predmeta.

5.2. Izložba *Etnografska blaga*

Druga stalna izložba Etnografske zbirke nosi naziv *Etnografska blaga*. Kretanje kroz prostorije je isto kao i kod prve izložbe, s obzirom na to da se izložba nalazi na katu direktno iznad prve. Prostorija 251 predstavlja uvod u izložbu s projekcijama 150 tisuća fotografija koje posjeduje Etnografska zbirka, a nosi naziv *Portreti svijeta*. Sljedeća prostorija problemski obrađuje temu vizualne antropologije, uspoređujući "klasične" etnografske snimke s današnjim iskustvom kamere kada kamera čini dio svakodnevice. Ove dvije prostorije odstupaju od ostatka postava jer na kritički način postavljaju pitanje o ulozi etnologije u svakodnevnom životu. Većina ostalih prostorija na isti način predstavlja predmete Etnografske zbirke, izlaganjem predmeta u vitrinama s vrlo malo popratnih informacija. Iznimke su sobe koje predstavljaju Japanski Cosplay i proizvodnju sagova Navaho stanovništva, o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

Prostorije 253 i 254 predstavljaju predmete afričke umjetnosti. Nažalost, predmeti su predstavljeni u vitrinama bez ijednog objašnjenja o njihovom podrijetlu, korištenju ili dolasku u Muzej. Klasificirani su prema funkciji, to jest izgledu i namjeni, primjerice svi vrčevi

zajedno sa svim ostalim afričkim vrčevima, no bez objašnjenja (Slika br. 4). Sljedeća prostorija je tematski također vezana uz afrički kontinent te nosi naziv *Afrika: Osobni predmeti i identitet*, a predstavljeni su geografski i po funkcijama, te se tako mogu vidjeti vitrine sa sjekirama iz cijele Afrike, koplja iz južne, centralne i zapadne Afrike, osobni predmeti iz svih krajeva Afrike, noževi i mačevi iz sjeverne i istočne Afrike te mahalice protiv muha iz zapadne Afrike (Slika br. 5). Natpisi su samo na danskom jeziku i vrlo neprimjetno na vrhu vitrina, što otežava čitanje. Sama zbirka se doima bogatom, ako se u obzir uzme broj predmeta, no nije poznato podrijetlo, korištenje ni nikakva druga pozadina.

Prostorija u kojoj se nalaze alati iz Melanezije je prva prostorija u Zbirci koja ima interaktivni ekran. Međutim, sučelje ekrana je napravljeno vrlo neatraktivno i gotovo nitko ne obraća pažnju na ekran. Podaci su također neatraktivni te se ekran doima više kao dokumentacijski alat za zaposlenike muzeja, nego kao edukativno pomagalo za posjetitelje. Na vrlo jednostavan način na ekranu je moguće vidjeti cijelu prostoriju, nakon čega se može dodirrom odabrati određena vitrina, te na kraju predmet ili skupina predmeta unutar vitrine. Informacije dobivene putem ekrana prikazuju što odabrani predmet ili skupina predmeta predstavlja te kada je i odakle doneseno u Zbirku. Ponekad postoje unutarnji linkovi koji dubinski objašnjavaju pozadinu predmeta, primjerice ekspediciju kojom je predmet dospio u Zbirku, no sve je napravljeno vrlo monotono te je interaktivno sučelje zastarjelo. Sljedeća prostorija je također vezana uz predmete iz Melanezije, ali drugačije funkcije, pa su tako predstavljeni glazbeni instrumenti, plesni rekviziti, rekviziti za plovidbu, oružje za lov i ratovanje.

Soba 257 predstavlja predmete iz Australije, Novog Zelanda, Polinezije i Mikronezije. Novozelandski predmeti predstavljaju dnevne i ceremonijalne predmete autohtone skupine Maora. Iz Polinezije i Mikronezije vidljivi su predmeti vezani uz pomorstvo i osobni predmeti poput nakita. Iz Australije vidljivi su predmeti vezani uz lov i ratovanje te osobni predmeti.

Sljedećih nekoliko soba prikazuje japanski fenomen Cosplaya, za koji možemo reći da je danas prisutan na globalnoj razini (Slika br. 6). U sobama ima mnoštvo interakcija, od japanskih igrica, do manga knjiga koje se mogu čitati. Na zidovima se nalaze jednostavne legende s objašnjenjima predmeta, kao i objašnjenje prikupljanja. Tako je za neke od perika koje su izložene objašnjeno da su pojedine dobivene na poklon, a neke kupljene preko online platforme eBay. Izloženi su predmeti koji služe za cijelu ceremoniju Cosplaya, od kostima, do alata kojima se oni izrađuju, pa i inspiracije od kuda kostimi dolaze. U jednoj od prostorija

je izložena kabina za fotografiranje u kojoj se fotografije mogu urediti na japanski način tipičnim kawaii stilom¹⁰. Iz sobe dolazi i moderna glazba američke autorice Katy Perry, što posjetitelj muzeja ne bi očekivao u takvom kontekstu, ali je vrlo tipično za takve događaje.

Sljedeća soba, broj 263, nastavlja s monotonim predstavljanjem predmeta bez veće interaktivnosti, osim jednog malenog ekrana, poput onog spomenutog uz sobu o Melaneziji. Soba predstavlja namještaj i predmete iz Kine. Soba 264 predstavlja predmete iz Koreje, a soba 265 predstavlja keramiku iz Japana i Kine.

Soba 266 predstavlja predmete vezane uz budizam, šintoizam, glazbu Japana te Aino skupinu, autohtonu skupinu Japanskog otočja. Predmeti su izloženi bez puno objašnjenja, dok je na sredini prostorije postavljen interaktivni ekran, no prilično je neprimjetan.

Sljedeća soba tematski objašnjava proizvodnju mirisnih proizvoda, te iako nema multimedijских pomagala, sadržava malene kutije s mirisima, koje posjetitelji mogu otvoriti i iskusiti različite *egzotične* mirise. Kao dio izložbe mogu se vidjeti različiti predmeti vezani uz skladištenje i proizvodnju mirisa.

Sljedeće tri prostorije, od 268 do 270, predstavljaju proizvodnju tepiha obitelji Whitehair iz Navajo zajednice. Pomoću jednostavnih pomagala, poput knjiga, video projekcija, audio vodiča te samih predmeta prepričava se priča obitelji i njihovih osobnih značenja za tekstile, prepričava se majstorstvo te cjelokupno značenje izrade tepiha za zajednicu u kojoj žive. Ove tri prostorije su jedan od dobrih načina kako je jednostavno angažirati posjetitelje i ispričati priče izvorne zajednice o predmetima koje Muzej posjeduje.

Kao što je prijašnja izložba zaključena sa stanovništvom Arktičkog područja, tako su i u ovoj posljednje tri prostorije, od 271 do 273, ispunjene predmetima tog kulturno–geografskog kruga. Vidljivo je kako je više pažnje posvećeno ovim prostorijama, nego većini ostalih u ovoj izložbi, kao što je bilo i u slučaju prve izložbe. Naime, na legendama je naznačeno o svim skupinama predmeta što predstavljaju i kako su se koristili, na danskom i engleskom jeziku. Osim opisa, na legendama su predstavljene i karte, crteži kako su se predmeti koristili te pjesme tipične za to područje. U svim prostorijama se nalaze predmeti osobne uporabe, poput kožnih predmeta te se opisuje kako su se predmeti izrađivali, majstorstvo iza izrade osobnih predmeta, kućanskih predmeta, odjeće i nakita.

¹⁰ Kawaii stil je dio japanske popularne kulture s dopadljivim, slatkim stilom prikaza većinom animiranih likova, a javlja se vezano uz *anime* kulturu (Burdelski, Mitsuhashi 2010:65).

6. Analiza trenutnog stanja i moguća rješenja za predstavljanje Etnografske zbirke

U ovom poglavlju ću analizirati stalne izložbe Etnografske zbirke, kao i načine komunikacije koji se u okviru njihove prezentacije koriste, te će se predstaviti moguća buduća i dodatna rješenja za njihovo predstavljanje.

6.1. Korištenje multimedije u izložbama

U kontekstu Etnografske zbirke bitno je bilo doznati koliko multimedijских alata postoji, s obzirom na metodologiju koja je provedena s posjetiteljima i njihovim reakcijama na izložbu, te da li postoji korelacija između veće interaktivnosti ukoliko postoje multimedijска pomagala.

Živimo u vizualnom svijetu okruženi stalnim medijskim utjecajima, a period u kojem smo u mogućnosti održati pozornost se smanjio s dvanaest na osam sekundi u posljednjih nekoliko godina kao prilagodba digitaliziranom načinu života (McSpadden 2015). Uzevši to u obzir, potrebno je prilagoditi način prezentacije sadržaja korisnicima. Na društvenim mrežama filmovi su prvo što zaustavi našu pažnju jer aktiviraju auditivne i vizualne senzore (Carvalho 2017). Vizualni sadržaj doprinosi boljem razumijevanju i pamćenju, u procesu prenošenja informacija i znanja, a u muzejskom okruženju omogućava bogatiju komunikaciju (Antoš 2000:32). Tekst, svjetlost, zvuk, slika, animacija, fotografija, film, interaktivni ekrani na dodir, samo su neke od mogućnosti za muzeje da iskoriste multimedijске alate jer se time pruža novo svjetlo na predmete i kontekst njihovog korištenja, koji je izrazito značajan aspekt etnografskih izložbi.

Iako postoje ograničenja u smislu održavanja, osiguravanja prostora, financiranja ili utjecaja na same predmete, potrebno je fokusirati se na prednosti koje multimedija donosi. Jedna velika prednost multimedije je prikaz muzejskog predmeta na novi način, primjerice ukoliko se posjetiteljima prikaže film koji prikazuje način na koji je neki muzejski predmet izrađen te kako je korišten u izvornom kontekstu te što znači za lokalno stanovništvo koje je predmet i oblikovalo. Time se također i fokus odmiče od samoga predmeta i predmet je time manje izložen fizičkom kontaktu posjetitelja, što može doprinijeti njegovoj dugoročnoj zaštiti, ukoliko primjerice predmet nije zaštićen u vitrini. Iako je muzej nerazdvojan od fizičkog predmeta koji virtualna realnost ne može zamijeniti, multimedijски alati ga mogu prikazati na novi, potpuniji način i tako biti edukacijski, pa čak i emocionalni okidač za iskustvo posjeta. Prednost multimedije je također da muzej može privući novu publiku, šire interesne skupine, što potencijalno znači više posjeta i više prenošenja znanja, a u smislu upravljanja muzeja i veće zarade te posljedično veće mogućnosti kod izrade budućih izložbi ili događaja.

Na obje izložbe Etnografske zbirke, multimedija je slabo zastupljena. Nekoliko soba prikazuje starije crno–bjele etnografske filmove, dva filma su napravljena u posljednjih nekoliko godina u dokumentarnom stilu intervjua sa zaposlenicima muzeja te dva su filma animirana za najmlađu publiku (Slika br. 7). Animirani filmovi su na neki način interaktivni jer pozivaju publiku da se aktiviraju, jedan putem plesa, a drugi korištenjem bubnja, no sam film se ne mijenja sukladno pokretima posjetitelja. Jedan od filmova pokreće se ukoliko posjetitelj pritisne veliki crveni gumb pored videa, koji je vrlo atraktivan alat Muzeja. Slični gumbi su također postavljeni u drugim zbirkama, a koji pritiskom aktiviraju određeni efekt. Tako se u primjeru Etnografske zbirke pokreće animirani film, dok se u jednoj drugoj izložbi pokreće zvuk zmaja pored skulpture svetog Jurja.

Osim filmova, u nekoliko soba se čuje pozadinska glazba tipična za geografski krug iz kojeg su prikazani predmeti dobavljeni. Samo u dvije sobe nalaze se slušalice koje posjetitelj može koristiti za slušanje priče o predmetu.

Spomenuti ekrani na dodir su dobra inicijativa, no nažalost ne predstavljaju atraktivan alat za edukaciju zbog ranije spomenutih prepreka, kao što je previše informacija i format koji djeluje kao dokumentarni alat za zaposlenike.

Ostali multimedijски alati koje se koriste su primjerice fotografije na prezentacijskom platnu i projektorima u dvije prostorije.

Iako nema puno multimedije u samim izložbama Etnografske zbirke, potrebno je uzeti u obzir veličinu izložbi, kao i samog Muzeja. Naime, ukoliko bi svaka od 41 prostorije nudila neki oblik interaktivnosti, posjetiteljima bi bilo previše informacija za preuzeti. Također, posjetitelji ne posjećuju samo ovu izložbu, već cijelu zgradu Muzeja, u kojoj se nalazi deset različitih izložbi, od prapovijesti do moderne Danske Kraljevine.

6.2. Planiranje aktivnosti u muzeju

Muzeji se desetljećima bore sa stigmom dosadnog mjesta za posjetitelje. Jedan od načina može biti održavanje predavanja i radionica te drugih aktivnosti vezanih uz zbirke. To je način da se privuče šira i raznovrsnija skupina posjetitelja, a također i za produljivanje suradnje s ustanovama, primjerice sa studentskim udrugama, ali i visokih državnih predstavništvima, poput veleposlanstava, društva manjinskih zajednica, poput Grenlandske kuće, koja okuplja i pruža različitu potporu Grenlandcima koji se odluče preseliti u Dansku.

U slučaju izvan europskih zbirki, mogućnosti su brojne s obzirom na raznovrsnost predmeta i priča koje oni mogu ispričati. Neki od konkretnih primjera događaja koji se predlažu su večer grenlandske hrane u predvorju Muzeja gdje bi se, uz predstavnike iz veleposlanstva ili drugih lokalnih zajednica, okupili s posjetiteljima, koji bi uz simboličnu donaciju, dobili vrijedno kulinarско iskustvo. Zajedno bi naučili o namirnicama, kontekstu u kojem se koje jelo radi, a sudjelovanjem u kuhanju bi iz prve ruke dobili iskustvo o pripremi hrane, koje će kasnije ostati u njihovom sjećanju. Na taj način se kulturne informacije šire dalje i bogate pripadnike druge kulture, posebno danas kada se kulinarska inspiracija traži u svim kontekstima, od trgovine do društvenih mreža.

Druga aktivnost su filmske večeri na velikom platnu. Mogli bi se prikazivati etnografski filmovi iz ranih godina filmske etnografije, a paralelno bi se mogli prikazivati noviji igrani filmovi koji na suvremeni način prikazuju društvo. Primjerice etnografski nijemi crno-bijeli film danskog lingvиста i eskimologa Williama Thalbitzera naziva Južni Grenland, snimljen 1914. godine, koji u punoj duljini traje 32 minute, prikazuje snimke iz doline Pamialluk i jedan je od najranijih ikad video zapisa Grenlanda (Thalbitzer). Kao nastavak iste filmske večeri bi se mogao prikazati igrani film iz 2013. godine naziva Inuk – Grenlandske avanture, koji preko priče jednog dječaka prepričava dublje socijalne probleme suvremenog Grenlanda (Inuk – The Boy of the City). Šesnaestogodišnji dječak Inuk, nakon što mu je obitelj razorena zbog alkohola, odlazi živjeti u dom za djecu, čija upraviteljica ga šalje na lov na tuljane s lokalnim iskusnim lovcem, kako bi mu to pomoglo stasati u odraslog muškarca (ibid.). Tema odrastanja i sazrijevanja je jedna od univerzalnih i svezvremenskih, prikazana u suvremenom kulturno–društvenom kontekstu Grenlanda, koja bi na taj način proširila zanimanje širih skupina za posjet Muzeju.

Nadalje, moguće je napraviti tematska kalendarska događanja, poput Noći vještica, koji se popularizirao zadnjih godina, te prikazati primjerice pogrebne običaje vezano uz predmete koje muzejska zbirka posjeduje. Još jedna od mogućnosti bi također mogla biti kostimografija i izrada tipične odjeće za neki kulturno–geografski krug.

Trenutni program aktivnosti u Nacionalnom muzeju Danske nudi različita događanja, za različite uzraste, od predškolskih tematskih igraonica do predavanja za odrasle, a većina je na danskom jeziku. Jedan od događaja koji se nudi kroz mjesec listopad je Škola povijesnog ratovanja, što privlači djecu predškolske dobi da kroz igru nauče tehnike ratovanja koje su koristili japanski Samurai ratnici. Nadalje, nude se predavanja pod krovim nazivom

Ultimativna pitanja, koja su predstavljena video porukom trenutnog direktora Ranea Willersleva. Neka od pitanja koja se predstavljaju na panelima i diskusijama s poznatim danskim osobama iz javnog života i znanstvenicima, su primjerice: da li je sreća samo san?, da li je orgazam ljudsko pravo?, hoćemo li umrijeti od straha?, ili pak što bismo trebali učiniti s krajem svijeta?. Međutim, teme su vrlo općenite te za sada ni jedna nije bila vezana uz Etnografsku zbirku. Primjerice kolonijalna baština bi mogla biti jedan od problema kojima bi se ona mogla dotaknuti. Za turiste se nudi vodstvo po Muzeju uz jednu lokalnu osobu koja prepričava činjenice i stereotipe o Dancima iz svoje perspektive, no iako je zanimljiva inicijativa Muzeja, ona također nije vezana uz Etnografsku zbirku.

Iz navedenih muzejskih aktivnosti može se zaključiti da Muzej ne preferira nijednu zbirku, već se aktivnosti organiziraju na općenitoj razini. Na taj način Muzej privlači širu javnost, a ne samo zainteresirane u etnografske teme.

6.3. Arhiv i knjižnica Etnografske zbirke

Na službenim stranicama Nacionalnog muzeja Danske stoji obavijest kako su knjižnice i arhiv Etnografske zbirke otvorene za javnost prema unaprijed dogovorenim terminima. Putem njihove poveznice sam došla u kontakt s odgovornom osobom za arhiv i knjižnicu Etnografske zbirke te sam organizirala posjet. Posjeduju bogatu literaturu o kulturama svijeta, posebno izvan Europe, što se nadovezuje na podrijetlo predmeta Etnografske zbirke. U arhivu posjeduju etnografske filmove i fotografije, kao i brojne popratne zapise s terenskih istraživanja, dokumente vezane uz izložbe i izvještaje vezane uz konzervatorsko–restauratorske zahvate na predmetima.

6.4. Dokumentarni film *Raneov muzej*

Smatram da možemo puno naučiti od danskog načina razmišljanja koji, između ostalog, razbija barijere službenih poslova, koji se često doimaju kao nešto nedodirljivo ljudima koji nisu u tim krugovima. Jedan od fantastičnih primjera je serijal od šest polusatnih dokumentarnih filmova koji je predstavila Danska radiotelevizija, pod nazivom *Raneov muzej*. Filmovi prate prvih nekoliko mjeseci na novom poslu direktora Nacionalnog muzeja Danske, Ranea Willersleva. Willerslev je po struci kulturni antropolog te je proveo nekoliko godina u Sibiru s autohtonom skupinom lovaca sakupljača. Takav kontekst je bio i prvi puta kada sam naišla na njegovo ime. Naime, tijekom obilaska Etnografske zbirke u Nacionalnom muzeju Danske, prikazuje se film s jedne od njegovih ekspedicija u Sibir, gdje je proučavao animalističke i šamanske običaje kod lova na sibirske losove. Ekspedicije poput tih u Sibiru su mu dodijelile naziv danskog Indiane Jonesa.

Nakon istraživačkih ekspedicija je radio kao profesor antropologije na Sveučilištu u Aarhusu u Danskoj, nakon čega je postao direktor Etnografske zbirke u Moesgaard muzeju koji je fokusiran na arheologiju i etnologiju, a koji pokušava sa svojim izložbama preko scenografije, kostimografije i pripovijedanja oživjeti priče o predmetima koje posjeduje. Iskustvo iz tog muzeja je prenio na svoj rad u Muzej kulturne povijesti u Oslu, u kojemu je bio direktor od 2011. do 2013. godine te na današnju ulogu direktora Nacionalnog muzeja Danske.

Film je snimljen tijekom druge polovice 2017. godine, a prikazan je krajem ljetnih mjeseci 2018. godine. Sam film na prvi pogled djeluje kao vrlo dobar marketinški potez od ministarstva kulture, kao prvo da zaposli Willersleva, koji je karakterno vrlo zanimljiva osoba, a onda i da ga se filmski prati na njegovom putu od preuzimanja vodstva Muzeja, koji je bio suočen s velikim gubicima i manjkom posjetitelja, do realizacije brojnih alternativnih ideja u poslovanju Nacionalnog muzeja Danske. Film prikazuje intervju i osobne iskaze Willersleva te je iskorišten kao izvor informacija kod prikaza trenutnog stanja Muzeja, kao i njegove vizije za budućnost, a u nastavku će se predstaviti neke od scena u kojima je to vidljivo.

Prvi detalj koji se ističe je sam naziv filma, u kojem se direktora oslovljava prvim imenom, bez ikakvih titula. To je sasvim normalno u Skandinavskim akademskim i poslovnim krugovima, te osobu stavlja na istu poziciju sa svima ostalima, što se može vidjeti u svakoj od šest polusatnih epizoda. Njegov način pristupanja vrlo ozbiljnim temama, na vrlo racionalan način, čine ga popularnim među širom danskom publikom, a ovaj film je jedan od načina na koji je on pokušao približiti Muzej ljudima koji ga inače možda ne bi posjetili. Analiza se fokusira samo na nekoliko scena iz filma, jer iako su epizode kratke, donose mnoštvo napora da Muzej približi posjetiteljima, posebno stanovnicima lokalne zajednice, a ne samo turistima.

Jedna od zanimljivih scena za ovaj rad i za prezentiranje muzejskih predmeta je scena u kojoj Willerslev poziva četvero djece u starosti od šest do deset godina u Muzej nakon otvorenih sati kako bi shvatio način na koji oni razumiju Muzej i njene izložke. Na tu ideju je došao nakon što je posjetio Dječji muzej, koji je dio Nacionalnog muzeja Danske, i doznao da je upravo taj dio, najposjećeniji dio Muzeja, iako dobiva najmanje financijskih sredstava. To je tako naime zbog vodstva desetak volontera, koji su većinom umirovljenici, a koji prepričavaju svoja osobna iskustva iz svoje perspektive o nekim od predmeta iz povijesti

grada Kopenhaga. Također, ono što je posebno oko Dječjeg muzeja je što se svaki izloženi predmet može interaktivno koristiti poput konja koji djeca mogu jahati, replike srednjovjekovne kuhinje u kojoj mogu pripremiti hranu ili pak otići na putovanje vikinškim brodom. Svaka aktivnost je popraćena taktilnim iskustvom, ne samo slušnim ili vidnim, što je povezano s kognitivnim razvojem djece jer je to jedan od načina na koji djeca uče. Djeca koju je Willerslev pozvao u Muzej nisu obišla samo Dječji muzej, već i sve ostale dijelove, pa tako i Etnografsku zbirku. Prvo se zaustavljaju kod kostura tura, europskog divljeg goveda koje je izumrlo u 17. stoljeću te pitaju Willersleva da li ga je on upucao. To nam govori kako se djeci trebaju predstaviti izlošci pričom kojom se oni mogu povezati i koja progovara iz njihove perspektive. Nakon toga nastavljaju do vitrine s izloženim alatima koje su lovci koristili u lovu na torove, gdje ih Willerslev upita da li ih je zabavno gledati, na što djeca komentiraju kako bi ih htjeli dotaknuti jer žele vidjeti kako se osjećaju. Nakon toga se okreću prema toru te jedan od dječaka kaže kako bi bilo super kada bi mogli dotaknuti i kostur životinje, na što ih Willerslev pita da li bi ga radije htjeli upucati strelicom, što ih je naravno oduševilo, kada bi tako nešto bilo moguće. Iako je poticanje lova neprikladno u edukativnoj okolini, u ovom slučaju potrebno je fokusirati se na reakcije djece kada im se predloži interaktivnost s predmetima i njihovo oduševljenje idejom da rade nešto praktično i da koriste sva svoja osjetila, a ne samo vid. Dobio je još nekoliko odličnih ideja od mališana, primjerice kada ih je pitao da li im se sviđaju metalni bodeži, oni su rekli kako bi bilo super kada bi mogli sami izrezati nešto od njih ili da nauče kako da ih sami naprave. Kada su gledali film koji se prikazuje na velikom platnu komentirali su kako im nedostaje zvuk ili pak 3D naočale, kako bi iskustvo filma bilo malo življe (Slike br. 8–13). Willerslev je uzeo poruke djece vrlo ozbiljno te je zaključio kako postoji potreba, kako bi Muzej učinili zanimljivim mjestom za učenje, da se predmeti stave u upotrebu i da ih se predstave u interaktivnom kontekstu te da se tijekom posjeta Muzeju aktivira više osjetila, prije svega taktilno te je potrebno preko igre angažirati djecu.

Druga scena koju bih izdvojila prikazuje jedan vrlo aktualni marketinški pristup, takozvani *influencer*¹¹ marketing, koji je Willerslev poduzeo s blogericom Camillom Frederikke. Angažirao ju je za posjet dvorcu Kronborg sjeverno od Kopenhaga, tijekom kojeg je ona imala priliku obući haljinu koje su nosile nekadašnje princeze. Camilla ima vrlo utjecajan YouTube kanal s preko 300 tisuće pratitelja za koji je snimila desetominutni film u

¹¹ *Influencer* marketing je marketinški oblik promoviranja putem privatnih kanala društvenih mreža poznatih osoba koje na taj način šalju poruku svojoj publici.

kojem je prikazala svoj posjet dvorcu. Angažiranje različitih ambasadora u vrijeme društvenih mreža je odlična inicijativa da se promoviraju društvene i edukativne vrijednosti te aktivnosti muzeja.

6.5. Online predstavljanje Etnografske zbirke: Web stranica Muzeja

Zbirka je predstavljena online na službenim stranicama Muzeja¹². Nacionalni muzej Danske okuplja mnoštvo stalnih izložbi, koje predstavljaju individualne zbirke, a Etnografska zbirka je jedna od njih. Osim tih deset zbirki, Muzej okuplja ostalih dvadeset državnih muzeja, od kojih se većina, njih sedamnaest, nalazi u široj okolini glavnog grada Danske, koji je zbog idealnog geografskog položaja kroz povijest bio značajan za trgovinsko obrtnu aktivnost, a tri na poluotoku Jutlandu, čije su lokacije bitne većinom zbog vikinškog doba.

Većina informacija na web stranicama koje su dostupne na danskom jeziku, dostupne su i na engleskom, jer su strateški vrlo orijentirani na lak pristup za turiste, iako i lokalni posjetitelji mogu naći bogati sadržaj. Svaki dio Zbirke ima svoju zasebnu stranicu, što omogućava posjetiteljima kratko upoznavanje sa zbirkom prije posjeta Muzeju ili pak kao podsjetnik na viđeno nakon posjeta Muzeju.

Informacije na web stranici su predstavljene istim principom kao i u izložbama, prema geografskoj lokaciji, no nisu sve prostorije zastupljene u ovom pregledu. Tako se mogu pronaći informacije o predmetima iz Afrike, Arktika, Azije, Sjeverne Amerike, Južne i Srednje Amerike, Oceanije i Zapadno indijskog otočja. Zanimljivo je kako na web stranicama nije ni na koji način napravljena podjela između dviju stalnih izložbi, kao što je u samom izložbenom prostoru Muzeja.

Jedan od načina za predstavljanje Zbirke na web stranici bi bilo preko priča iz svake od prostorija, preko kojih bi se posjetitelji mogli orijentirati tijekom obilaska samih izložbi, a koja bi bila spojena preko aplikacije za mobilne telefone i navigacijom kroz prostor, tako da se točno može vidjeti gdje se posjetitelj nalazi u određenom trenutku.

6.6. Online predstavljanje Etnografske zbirke: Virtualna šetnja zbirkom

Virtualna stvarnost postaje jedan od načina privlačenja publike u muzej te sredstvo prikazivanja popratnih sadržaja. Preko virtualnih šetnji, muzeji imaju mogućnost prikazati puno više nego što im fizički prostor muzeja dopušta, a mogu prikazati i prošle povremene izložbe i na taj način ih učiniti dugoročno dostupnima u virtualnom okruženju.

¹² Dostupno putem poveznice www.natmus.dk.

Virtualna šetnja Etnografskom zbirkom predstavljena je preko Google uličnog pregleda, što je zasigurno prednost s obzirom na široko korištenje tog alata te su korisnici već navikli na postavke kretanja (Slika br. 14). Ta opcija pruža priliku da se izložba pregledava iz samog Google preglednika, to jest iz Google karti, što je još jedna prednost ukoliko posjetitelji nisu upoznati s navigacijom web stranicom muzeja. Kao jedan od nedostataka virtualne šetnje preko Google alata vidim izostanak interakcije, s obzirom na limitiranost Google uličnog pogleda koji jednostrano prikazuje šetnju kroz Muzej. Ukoliko bi postojala mogućnost zaustavljanja na pojedinačnom predmetu i dobivanja dodatnih informacija, iskustvo bi bilo puno bogatije. Primjerice, ukoliko bi se tijekom zaustavljanja pored nekog predmeta otvorila opcija dodatnog multimedijskog sadržaja, poput video materijala, zvučnog zapisa, predmeta vezanih uz taj izložak, kvizova ili sličnih popratnih edukativnih sadržaja, posjetiteljima bi se povećala znatiželja za predstavljenom tematikom.

6.7. Online predstavljanje Etnografske zbirke: Društvene mreže i vanjski komunikacijski kanali

Na fusnoti web stranice Muzeja, koja prati posjetitelje na bilo koju pod-stranicu, intuitivno su prikazane poveznice preko ikona društvenih mreža i brojnih ostalih kanala na kojima posjetitelj može ostati u kontaktu i gdje može dobiti ažurirane informacije o aktualnostima u Muzeju. Ikone su grafički prilagođene izgledu stranice čiji dizajn je u sivom tonalitету, tako da se slažu s ostatkom elemenata. Ne nameću se, ali su vrlo jasan poziv na akciju¹³, čija se uspješnost vidi i u broju pratitelja na društvenim mrežama. Naime, samo dva najviše korištena kanala, Facebook i Instagram, imaju 70 tisuća stalnih pratitelja.

Dostupne poveznice su na Facebook, Flickr, Twitter, Pinterest, YouTube, Google plus, Foursquare, Issuu, Tripadvisor i Instagram. Osim toga, imaju aktivne podcast epizode na Soundcloud usluzi, mogućnost pretplate na novosti putem e-maila te se mogu pratiti novosti za medije putem marketinškog kanala Mynewsdesk.

Glavna komunikacija društvenih mreža je na danskom jeziku (Instagram, Flickr, Facebook, Twitter, Google plus, Issuu), dok su neki kanali na engleskom (Pinterest, Foursquare) ili je prisutna kombinacija ta dva jezika (YouTube, Tripadvisor). Komunikacija nije limitirana na objave vezane isključivo uz Etnografsku zbirku, već predstavlja cjelovitu kulturno povijesnu komunikaciju Muzeja, no Etnografska zbirka je podjednako predstavljena posjetiteljima na svim kanalima, kao i sve ostale zbirke.

¹³ Od engleskog pojma CTA = Call to Action.

6.8. Tiskana izdanja Nacionalnog muzeja Danske

Spomenuto je već kako je Etnografska zbirka podijeljena na dvije stalne izložbe, *Narodi zemlje* i *Etnografska blaga*, no u knjižari Nacionalnog muzeja Danske može se pronaći samo jedna knjiga izdana od strane Muzeja pod nazivom *Etnografska zbirka: Narodi zemlje*. U knjizi su predstavljeni izlošci iz prvog kata Muzeja te kratka povijest Etnografske zbirke. Pregled je napravljen geografski, baš kao i sama izložba, s prezentiranim izdvojenim izlošcima iz svake sobe.

6.9. Zaključno o aktualnom stanju Etnografske zbirke

Iz svega predstavljenog možemo vidjeti da je Etnografska zbirka zapravo muzej unutar Nacionalnog muzeja Danske. Sastoji se od dvije stalne izložbe, mnoštva prijašnjih i trenutnih znanstvenih istraživačkih ekspedicija, te vrlo bogate zbirke.

Iako su na prvi pogled artefakti izloženi na način koji ne potiče edukativno razmišljanje, kada se prođe kroz cijelu zbirku, vidljivi su naponi o vrlo aktivnom dijeljenju znanja od strane Muzeja. Sam namještaj, to jest vitrine, u kojima su predmeti smješteni i neke od tehnologija su možda zastarjeli, no način na koji se predmeti predstavljaju je odličan način da se potakne prvotna znatiželja za predmetima Zbirke, kao i informacije o tome što su predstavljali, tko ih je koristio i u koju svrhu. Ekрани koji prate dio izložaka su dobar način interakcije i dobivanja dodatnih informacija o predmetima. Naravno da se mogu instalirati najnapredniji ekрани i staviti moderni namještaj, no smatram taj dio samo estetski zastarjelim. Kako tehnologija rapidno napreduje, ekonomski ne bi imalo smisla mijenjati je sa svakim novim tehnološkim trendom. Naknadno, smatram da je njihov trud da se postepeno dodaju interaktivni predmeti i multimedijски alati vrlo dobro osmišljen, zbog toga što im daje fleksibilnost oko mijenjanja interaktivnih izložaka. Tako naknadno osmišljene izložke mogu koristiti i u marketinškim promocijama čime bi privukli posjetitelje koji su možda već vidjeli izložbe, no htjeli bi iskusiti nešto novo. S druge strane, naknadno dodavanje interaktivnih predmeta zbirka riskira neujednačen pristup svim dijelovima muzeja te neskladan tok među pojedinačnim dijelovima, ukoliko njihova pozicija i svrha nisu dobro osmišljene.

Postavlja se pitanje da li postoji potreba da se baš svi ti predmeti izlože ukoliko je jasno da posjetitelji neće biti u mogućnosti iskusiti sve u njihovom cjelokupnom smislu. To je moguće objasniti nakon razgovora s voditeljicom konzervativnog odjela Anne Kathrine Kjellerup, kada je objasnila kako se velika većina predmeta iz sadašnjeg skladišta seli u novu ustanovu jer se trenutno ne čuvaju u adekvatnim prostorima: „Trenutni prostori nisu prikladni za skladištenje muzejskih predmeta, zbog čega trenutno radimo na njihovom preseljenju u

novе prostorije.“ (Anne Kathrine Kjellrup, 05.11.2018.). Moguće je tako doći do zaključka kako su predmeti izloženi u tako velikom broju kao način njihove zaštite jer je prostor Muzeja toliko velik da ih može skladištiti u samim izložbama. S druge strane, izlaganjem toliko velikog broja izložaka se pokazuje bogatstvo same zbirke, što se i vidi iz naziva druge Etnografske zbirke koja nosi naziv *Etnografska blaga*. To može biti strategija Muzeja, ali i same države kako bi se pokazala povijesna moć i dugoročno iskustvo u istraživačkoj i trgovinskoj djelatnosti.

7. Kompleksnost zaštite materijalne i nematerijalne baštine Etnografske zbirke

Zaštita predmeta je kompleksno pitanje, a posebno u kontekstu kolonijalne baštine. U ovom poglavlju će se obraditi dva glavna problema koja se nameću u kontekstu ovog rada: zaštita materijalne baštine s obzirom na izmicanje predmeta iz njihovog geografsko–kulturnog konteksta te zaštita nematerijalne baštine koja se nadovezuje na materijalne predmete.

7.1. Zaštita materijalne baštine s obzirom na izmicanje predmeta iz njihovog geografsko–kulturnog konteksta

Prema definiciji UNESCO-a, materijalna baština odnosi se na „ostavštinu fizičkih artefakata i nematerijalnih atributa skupine ili društva koji su naslijeđeni od prošlih generacija, održavani u sadašnjim i darovani za dobrobit budućih generacija.“ (UNESCO). Iz ove definicije vidimo uključivanje prošle, sadašnje i buduće generacije kao sudionika u stvaranju i održavanju baštine, no ukoliko su predmeti izmaknuti iz geografsko–kulturnog kruga iz kojeg su nastali, čija baština ona postaje?

Jedan od načina na koji UNESCO implementira svoju strategiju je: „promoviranjem povratka i poboljšanja pristupa kulturnim objektima putem aktivnog podizanja svijesti, savjetovanja i inovativnog partnerstva.“ (UNESCO). Tema povrata kolonijalnih dobara nije nova. Komitet za povrat kulturne imovine, koji je osnovan 1978. godine, iako nema legalne moći, sudjeluje savjetovanjem i konvencijama: Konvencijom kulturne imovine u slučaju oružanog sukoba, čiji prvi protokol zabranjuje eksport kulturnih dobara iz okupiranih teritorija, te Konvencijom zabrane i sprječavanja nedopuštenog uvoza, izvoza i prijenosa kulturnih dobara, koji obvezuje državu supotpisnicu konvencije, ukoliko druga država supotpisnica konvencije zatraži, da vrati kulturno dobro (Pentz 2004:12).

Jedna od važnih točaka etičkog kodeksa je prikupljanje predmeta koji imaju striktnu dokumentaciju koja uključuje potvrdu o autorstvu i dozvoli za prijenos iz jedne države u drugu, no tijekom povijesti sakupljanja etnografskih predmeta tome se nije uvijek pridavala

važnost. Nacionalni muzej Danske je većinu etnografskih predmeta sakupio za vrijeme kolonijalnih osvajanja, kao što je bio primjer s kulturnim dobrima prikupljenim na otoku Grenlandu. Grenland je bio pod Skandinavskim vlasništvom od 13. stoljeća, prvo pod Norveškom, zatim Švedskom, i nakon toga Danskom Kraljevinom, koja je njime vladala do 1953. godine, kada mu se ukida status kolonije i dobiva veću samostalnost. Tijekom zadnjih 200-tinjak godina prostor Grenlanda je jedan od primarnih i najvećih fokusa danskih istraživačkih ekspedicija i etnografskih studija. No, osamostaljenjem se na Grenlandu počelo radati nacionalno osviještenje, a posljedično time se zajednica orijentira na svoju baštinu i zahtjeva repatrijaciju materijalnih aspekata koji su bili u posjedu Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske: “Mlađe generacije nemaju mogućnost da razumiju inovativnost i vješti obrt naših predaka zbog toga što im nemamo što pokazati. Mi, Grenlandžani, danas živimo ogoljeni od starih nalaza od nacionalne vrijednosti. Sve je u posjedu Kopenhaga.” (Gabriel 2009:31). Nakon dogovora između dviju država, tijekom zadnja dva desetljeća 20. stoljeća, Nacionalni muzej Danske je vratio 35 tisuća arheoloških i etnografskih predmeta Grenlandskom nacionalnom muzeju. U tome slučaju je odlučeno kako je budućnost predmeta bolja u rukama izvorne zajednice stvaratelja. No, to nije uvijek slučaj. Postavlja se pitanje, ukoliko autohtono stanovništvo zahtjeva izvorno svoje predmete natrag u svoju zajednicu, a nisu u mogućnosti pružiti istu razinu zaštite, da li je etički vratiti predmete ili ih zadržati izvan izvorne zajednice kako bi im se pružio adekvatni tretman? Odgovor naravno nikad nije jednoznačan te ovisi o brojnim okolnostima, no krajnje rješenje je uvijek stvar kompromisa te ponekad taktika *manjeg zla* i održavanje dobrih odnosa. Materijalni predmeti su dio nacionalnog identiteta te ga ta ista nacija može oživjeti, dok, ukoliko su u posjedu druge zajednice, riskira se dekontekstualizacija predmeta i gubljenje njegove izvorne svrhe. S druge strane, Danska je izrazila zabrinutost zbog zaštite zbirke prije nego ju je predala u ruke grenlandske vlade, s obzirom na to da Grenland sredinom prošlog stoljeća, tek osamostaljeni otok, nije imao instituciju u kojoj bi adekvatno smjestio i zbrinuo predmete. Naknadno je postignut dogovor i Danska je aktivno sudjelovala u osiguranom povratu predmeta otuđenih iz područja Grenlanda, bez obzira na etničko podrijetlo, s obzirom na to da su i Skandinavski narodi ostavili trag na tom otoku (ibid.).

Tematiku repatrijacije grenlandske zbirke sam dotaknula i s voditeljicom konzervatorskog odjela Nacionalnog muzeja Danske, Anne Kathrine Kjellrup, gdje je ona iznijela stav Muzeja na pitanje repatrijacije predmeta u Grenland: „Smatram da je stav Nacionalnog muzeja Danske vrlo jasan, s obzirom na repatrijaciju vrlo bitan posao bio je

pripremiti zbirku za to. Zbog razloga što je, kao što smo pričale prije, ova zbirka u velikoj većini napravljena od organskih materijala, te je bila tretirana tijekom svih godina, često sa različitim pesticidima, te je vrlo važno da se ne vrati nešto što će novim vlasnicima napraviti dodatan posao ili trošak. Tako da, sve je bilo temeljito očišćeno i testirano kako bi se moglo tretirati kao normalan muzejski predmet. Naravno da se uvijek moramo zaštititi od onoga što ne znamo, koristiti osobnu zaštitu, rukavice, laboratorijsku kutu. Mi u Nacionalnom muzeju smo učinili sve potrebno kako bi se Zbirka vratila u dobrom stanju.“ (Anne Kathrine Kjellrup, 05.11.2018.). Na pitanje da li joj je poznato stanje u kojem su ti predmeti danas izloženi, nije imala odgovor te je rekla kako nije u direktnom kontaktu oko tog projekta.

Ovo je jedan od svijetlih primjera uspješne repatrijacije, uz obostranu suradnju obje strane učinjen je kompromis, a istovremeno su poštovane etičke i konzervatorske norme te je cijela zbirka detaljno dokumentirana i fotografirana. Naknadno, ovaj primjer suradnje je omogućio nove istraživačke suradnje između Danske i Grenlanda u sljedećim desetljećima s obzirom da je velika količina predmeta ostala u posjedu Danske, a i zbog razloga što danske institucije imaju povijesnu dokumentaciju oko načina na koji su vraćeni predmeti bili tretirani.

Današnji odnos između Grenlanda i Danske je kompleksan i zasniva se na povijesnom kontekstu. Grenland pripada Danskom Kraljevstvu, čiji čelnik određuje pitanja o vanjskim poslovima i sigurnosti, no od 2009. godine Grenland je stekao veću autonomiju vlastitim parlamentom. Etnografski, blisko su povezani te se i danas odvijaju znanstvena istraživanja na Grenlandu, pa je tako jedan od većih projekata takozvani *SILA: Research and Education*, koji predstavlja sastavni dio Etnografske zbirke, a koji se bavi arktičkim krugom i okuplja znanstvenike prvenstveno iz Danske i Grenlanda, ali i ostalih dijelova svijeta (Groenov). Projekti poput SILA-e jasno daju do znanja kako je istraživanje Arktičkog prostora i dalje vrlo važno za Dansku.

Prije svake zaštite potrebno je istražiti dokumentaciju i povijest predmeta, a nezaobilazno je i podsjetiti se na etički kodeks. Europski savez konzervatorsko-restauratorskih organizacija¹⁴ predlaže znanstvene smjernice zaštite pokretne i nepokretne kulturne baštine, kao i Konzervatorski odjel Međunarodnog savjeta za muzeje¹⁵, koji također donosi etički kodeks profesije u kojem spominje kako je glavni zadatak profesije shvaćanje važnosti materijalnog aspekta predmeta kulturne baštine te mu se spriječilo propadanje, a

¹⁴ European Confederation of Conservator-Restorers' Organisation – E.C.C.O.

¹⁵ International Council of Museums.

unaprijedilo naše shvaćanje istog. Jedan od najbitnijih etičkih smjernica je svođenje tretmana na predmetima na najmanju moguću razinu, s obzirom na to da je svaki dodatni postupak rizik za promjene, što svakako trebamo izbjeći. To je vrlo delikatno pitanje posebno kod etnografskih predmeta jer oni predstavljaju kulturu zajednice, bez koje ona sama gubi identitet. Zbog toga je potrebno usmjeriti puno više pažnje na preventivnu konzervaciju, kako bismo potrebu za restauratorskim radovima, a time i eventualne promjene predmeta, sveli na najmanju moguću razinu.

7.2. Zaštita nematerijalne baštine koja se nadovezuje na materijalne predmete

Prema definiciji UNESCO-a, nematerijalna kulturna baština odnosi se na: „prakse, izvedbe, izražavanja, znanja, vještine – kao i instrumenata, objekata, artefakata i kulturnih prostora vezanih uz njih – koje zajednice, grupe, i, u nekim slučajevima, pojedinci, prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine.“ (UNESCO). Zbog toga možemo reći kako su nematerijalna i materijalna baština usko vezane. Etnografski predmeti nisu samo predmeti, oni nose skup značenja, a kako piše Bouquet: „Materijalna kultura u muzejima je puno više od vizualnog, ona je visoko koncentrirani, umjetni, ruralizirani trodimenzionalni oblik kulture.“ (Bouquet 2001:96).

U početku rada je spomenuta tendencija davanja moći *drugima*, davanje glasa u komunikaciji, prihvaćanje njihovog inputa, ali također i davanje mogućnosti odlučivanja o budućnosti te baštine. Postavlja se pitanje tko bi trebao imati pravo odluke oko ključnih pitanja. Iako je muzej kao institucija vlasnik predmeta, on također posjeduje znanja oko postupanja s tim predmetom. S jedne strane, predmet je siguran kada nije izložen vanjskim utjecajima, ali s druge strane, ukoliko se taj predmet ne koristi, kakva mu je edukacijska ili baštinska svrha? Etnografska zbirka Nacionalnog muzeja Danske je otvorena prema korištenju predmeta, ukoliko su oni u stabilnom stanju. Jedan od primjera o kojem sam saznala u razgovoru s voditeljicom konzervatorskog odjela je ceremonijalni pokal, koji im je dodijeljen pod uvjetom da se može koristiti u određenim prilikama: „Imamo taj pokal, kao velik vrč te kada masoni završavaju svoj studij, kada to slave i kada dobivaju svoje pismo obrazovanja, tada je ceremonija s tim ogromnim pokalom i to se događa dva puta godišnje, kada je taj pokal korišten i onda se vraća u skladište. Iako je na posudbi, jedan od uvjeta za posudbu je da se koristi na toj ceremoniji i da se vrati natrag. Tako da, da imamo taj posebni ugovor. Ne znam zasigurno, ne mogu reći da ne bismo, ali ne mogu zamisliti da bismo na taj način tretirali ostale dijelove zbirke. Imamo neke tekstilne dijelove zbirke, također, gdje je uvjet da se određeni dijelovi mogu, uz najavu i zahtjev, koristiti od strane obitelji koje su

darovale tu odjeću u Zbirku.“ (Anne Kathrine Kjellrup, 05.11.2018.). Iako nisam bila u kontaktu s te dvije zajednice kojima se predmeti posuđuju, možemo zaključiti kako ti predmeti nose simboličko značenje, koje je bitnije od vrijednosti predmeta u materijalnom smislu. Oni te predmete posuđuju u vrlo važnim društvenim situacijama, koje njima predstavljaju nematerijalnu baštinu koja se veže uz određene materijalne predmete.

8. Metodologija istraživanja

Kako bi se stekao uvid u reakcije posjetitelja te dobile informacije za moguća rješenja za predstavljanje etnografskih predmeta, u sklopu ovog rada provedeno je promatranje sa sudjelovanjem u vođenoj grupi te u samostalnom posjetu. Obje metode imaju prednosti i nedostatke, o čemu će više riječi biti u nastavku rada, no razlog zbog kojeg je bilo potrebno odraditi obje jest taj što Muzej ne pruža mogućnost obilaska vođenih tura po zbirkama, već po temama koje obuhvate neke dijelove više zbirki. To pruža bolji uvid u problematiku o određenoj temi, primjerice učenicima koji uče o religiji, ali zbog toga nije bilo moguće provesti tu metodologiju kroz cijelu Etnografsku zbirku. Stoga je dio istraživanja provedeno promatranjem sa sudjelovanjem u samostalnom posjetu. Sudjelovanje u ovom slučaju se odnosi na samo iskustvo posjeta Muzeju, a ne interakciju s posjetiteljima. Promatranje se odnosi na pozadinsko promatranje uz bilježenje zatečenih reakcija, izraza i radnji. Zapreka je u ovom slučaju bila jezična barijera, jer su posjetitelji bili iz svih krajeva svijeta, no same reakcije i radnje su bile uočljive. U nastavku će se obje metode predstaviti rezultatima istraživanja.

8.1. Promatranje sa sudjelovanjem u vođenoj grupi

Provedeno je promatranje sa sudjelovanjem tijekom dva identična vodstva po tri prostorije Etnografske zbirke kojima su se predstavile tri od pet najvećih religijskih organizacija: islam, budizam i hinduizam. Ostale dvije velike religije, kršćanstvo i židovstvo, su predstavljene preko izložbi iz danske povijesti, te se stoga neće uzeti u obzir za ovo istraživanje. Kao što je već napomenuto, s obzirom na izostanak vođenih tura po zbirkama, na ovaj način je bilo moguće promatrati reakcije posjetitelja na predmete u ove tri specifične prostorije. Naknadno, kako su prostorije u različitim dijelovima izložbe, bilo je moguće primijetiti neke izraze i reakcije tijekom prolaska kroz ostale prostorije Etnografske zbirke. Jedno vodstvo traje sat vremena, tako da je sveukupno provedeno dva sata u ovom dijelu istraživanja.

Vodič je educiran u religijskim studijima te je predstavio religije u povijesno antropološkom kontekstu. Grupe su bili učenici petih razreda iz lokalnih škola sa otprilike dvadesetak sudionika u svakoj grupi. Nakon ulaska u prostoriju, vodič ostavlja učenike same kako bi kroz pet minuta promatrali što se nalazi u prostoriji. Kada su ostavljeni sami, neki od učenika su čak čitali legende o kojima bi kasnije ispitivali vodiča i učitelje. Nakon samostalnog promatranja ih vodič okuplja i ispituje što im je ostalo u sjećanju, a to je većinom uvijek najveći ili najšareniji predmet, u slučaju budizma je velika skulptura Bude, dok je u slučaju hinduizma velika maska koja se koristi za ritualni ples. Vodič postavlja puno pitanja kako bi angažirao učenike, no samo neki uspiju zadržati koncentraciju. Zbog toga se tijekom predavanja koriste predmeti kojima vodič pokušava priču učiniti zanimljivom. Tako u priči o islamu vodič traži petero djece da mu se pridruži kako bi primili predmete i preko njih objašnjava najbitnije postulate te religije: knjiga Kur'an predstavlja najbitniju knjigu te religije, voće predstavlja post koji se događa tijekom mjeseca Ramadana, novac kao asocijacija da je potrebno pobrinuti se za siromašne, tepih za molitvu i slika svetog grada Meke. Iako su učenici dobro reagirali na predmete, izostanak interakcije sa njima, kao i sa samom zbirkom smanjuje njihov interes. U prostoriji gdje se predstavlja hinduizam je vodič angažirao troje učenika, koji su predstavljali božanstva Šive, Parvati i njihovog sina Ganeša. Preko male teatralne aktivacije je vodič ispričao priču o tim božanstvima, a vrlo prikladno je povezo priču upravo sa tri skulpture iz izložbe koje prikazuju ta tri božanstva, što je bio jedan od vrhunaca vodstva što se vidi na licima učenika, kao i njihovim pozitivnim reakcijama jer im se preko igre predstavilo nešto novo (Slika br. 15). U posljednjoj prostoriji, gdje je fokus na budizmu, vodič ih motivira da zauzmu pozu bude i pokazuje tehniku meditiranja, no s obzirom da je to posljednja prostorija vodstva, učenicima je razina koncentracije vrlo smanjena i teško se koncentriraju, ali praktičnim iskustvom će im vjerojatno više od vodstva ostati u sjećanju.

Kada je vodič suočen s pitanjima učenika, često su pitanja fokusirana na predmete, no nažalost vodič nije upoznat s predmetima. To je bio jedan od nedostataka priče koja se fokusirala skoro isključivo na povijesni kontekst, dok je prostorija služila većinom kao mjesto okupljanja. Učenici su bili vrlo znatiželjni, postavljali mnoštvo pitanja, iako su neka od njih bila o vremenu ručka, većina ih je izrazila znatiželju prema određenim predmetima i cijeloj tematici. Odlična je bila ideja da se predmeti koriste u samom vodstvu, no nažalost predmeti nisu bili vezani uz samu zbirku, već uz temu, zbog čega se fokus odmiče od izložbe u većini vodstva.

Reakcije učenika iz grupa promatrane tijekom prolaska iz prostorije u prostoriju su bile pune znatiželje, no samo animirani film koji ih poziva na interakciju ih uspijeva zaustaviti. Kroz sve ostale prostorije prolaze uz znatiželju, ali bez duljeg zaustavljanja.

8.2. Promatranje sa sudjelovanjem u samostalnom posjetu

Provedeno je četverosatno promatranje sa sudjelovanjem u samostalnom posjetu Muzeju. Zbog velikog broja prostorija, nije se moglo zadržati više od nekoliko minuta u svakoj prostoriji. Iako je bilo ciljano da posjet bude na dane kada je veći protok ljudi, što je većinom vikendima, u subotu kada je istraživanje provedeno, u Muzeju nije bilo puno posjeta, čak suprotno, doimalo se kako su izložbe Etnografske zbirke prazne.

U prvoj prostoriji vlada vrlo ugodna atmosfera, stavljen je veliki kauč, prostorija je zatamnjena, podsjeća na kino dvoranu. Međutim, mali broj posjetitelja se zaustavlja, umjesto toga nastavljaju dalje kroz Muzej, a ako se zaustave onda mobitelom slikaju neki od predmeta i nastavljaju neposredno nakon. Jedna osoba je sjela na kauč, no nastavila pogledom na mobilni telefon, iako je soba puna zanimljivih predmeta i etnografskim filmom vezanim uz temu. Ista radnja se ponavlja u mnogim drugim prostorijama, stoga se postavlja pitanje kako muzej učiniti zanimljivim bez da se poseže za mobitelom, koji pruža beskonačnu zabavu. Mobitelom se može zabilježiti neki trenutak, no ukoliko se sama izložba ne doživi tijekom posjeta, kada se slika gleda na mobitelu predmet se dekontekstualizira i smanjuje mu se edukativna vrijednost.

Posjetitelji mladih uzrasta su vrlo znatiželjni za predmetima i njegovim značenjima. Često ispituju svoje roditelje ili pratitelje što predmeti predstavljaju i čiji su to predmeti. Primjerice, za slike Ablertha Eckhoutha ispituju tko su ljudi na slikama i što rade. Zanima ih mnoštvo predmeta, no odraslima je teško objasniti svaki predmet. Često su odrasli ti koji bi inzistirali na nastavku prolaska kroz Muzej, što je također razumljivo s obzirom na velik prostor Muzeja i zbirke koje se nude.

Neki od predmeta kod kojih se posjetitelji zaustavljaju su bili vezani uz predmete koji su direktno vezani uz njihov osobni doživljaj. Tako se većina posjetitelja zaustavlja kod izložka vezanog uz meksički običaj *Dan mrtvih* i skulpture Davida Linaresa. Moguće je povući paralelu sa činjenicom da je taj običaj danas dio popularne kulture te je većina mlađe publike čula ili iskusila na neki način dio tog običaja, poput tipične šminke lica, kojom se meksičke žene ukrašavaju da im lice izgleda kao kostur, koja se često koristi na zabavama za *Noć vještica*.

Prostorija u kojoj se nalazi interaktivni gumb, kojim se aktivira animirani film koji poziva posjetitelje da se pridruže u tradicionalnom afričkom plesu, je jedna od prostorija u kojima se najviše posjetitelja zaustavlja. Iako je film animirani i namijenjen mlađoj publici, zabavan je i odraslima. Pored videa se nalazi i bubanj kojim posjetitelj može pratiti ples, a koji se obavezno pokuša svirati. Posjetitelji čak u velikoj većini promatraju predmete u sobi nakon što su iskusili interaktivnost filma. Djeluje kao da im je to bio okidač za jednu od ključnih prostorija u kojima je vrijedno provesti vrijeme i saznati više o predmetima. Međutim, nakon nekoliko pogleda na predmete koji su u toj prostoriji, nastavljaju dalje.

Dva filma koja su snimljena u dokumentarnom stilu intervjua sa zaposlenicima muzeja izazivaju zanimanje i zaustavljanje kod posjetitelja. Baš poput interaktivnog gumba koji je pokrenuo animirani film, ovakve multimedijske instalacije posjetitelji sa zadovoljstvom gledaju jer, iako je jednosmjerna komunikacija, na jednostavan način se objašnjava tema i kontekst prostorije u kojoj se posjetitelj nalazi. Film koji predstavlja trenutnog direktora Muzeja, Ranea Willersleva, koji govori o njegovom boravku u Sibiru među šamanima zanima baš svakog posjetitelja, i odraslog i mlađeg uzrasta. Moguće zbog razloga što je tema zanimljiva sama po sebi, ali djelomično sigurno jer je Rane vrlo dobar govornik, ima avanturističku osobnost i to se izražava u njegovim intervjuima.

Prostorije u kojima su crno–bijeli etnografski filmovi se ne doimaju kao nešto što potiče posjetitelje na zaustavljanje i proučavanje. Isto je također i sa glazbenim podlogama u nekim od prostorija, kao i sobom koja predstavlja komparativnu analizu glazbe diljem svijeta. S obzirom da su slike statične u toj prostoriji, a pozadinska glazba nema jasno određeni redoslijed, djeluje kao da se htio postići element iznenađenja ili pak nasumičnog predstavljanja glazbene podloge, za što smatram da posjetitelji nemaju vremena. Ukoliko bi se postavila soba sa slušalicama preko kojih bi se mogla čuti različita glazba iz nekoliko različitih krajeva svijeta, na puno bolji način bi se posjetitelj upoznao sa onime što mu se predstavlja. Također, na ekranu uz koji svira glazba izmjenjuju se slike koje asocijativno predstavljaju taj geografski krug, no natpisi su samo na danskom jeziku, što otežava snalaženje.

Prostorijama u kojima su izostala interaktivna pomagala su posjetitelji prošli bez puno zaustavljanja i čitanja. Iznimke su primijećene na primjeru maski iz melanezijskog područja, koje su vrlo neobične jer se posjetitelj nikada nije sreo s njima, izazivaju zanimanje i pozitivne komentare. Međutim, neki prolaze toliko brzo kao da traže nešto što bi im uhvatilo

pažnju. U tim prostorijama najčešći komentar mlađih posjetitelja je kako im je dosadno što izražava potrebu interaktivnosti, ne nužno preko multimedijских pomagala, već je velika potreba djece da uče kroz razna osjetila. Kada im roditelji objasne kako nije dozvoljeno ništa doticati u muzejima, zbunjeni su čak i da li je dozvoljeno sjeti na fotelje koje su postavljene za posjetitelje. Potrebno je muzej učiniti bliskim mjestom u kojem bi se djeca osjećala ugodno i inspirirano da uče, ali da ipak imaju poštovanje naspram izloženih predmeta.

9. Rasprava

Jednosmjerna komunikacija od strane Muzeja ne zaustavlja pažnju posjetitelja i čini puno teže razumjeti predmet, s obzirom da se ne nude legende osim kratkog opisa koji nudi samo muzejski naziv predmeta. Kao što je već napomenuto ranije, s obzirom da su dvije izložbe Etnografske zbirke dio velikog Nacionalnog muzeja Danske, bilo bi vrlo iscrpljujuće za posjetitelje kada bi svaki predmet govorio svoju priču. Iz istraživanja je vidljivo kako postoji potreba za interdisciplinarnosti u Muzeju. Iako je sam vodič stručnjak za temu, kako bi se ta tema cjelokupno predstavila u okviru Muzeja, potrebna je suradnja između stručnjaka iz različitih znanstvenih podloga. Ultimativno, potrebna je suradnja između muzeologa, etnologa, geografa, povjesničara, učitelja i ostalih koji rade u edukativnom sektoru, arhitekata, dizajnera i svih zaposlenika, a na kraju ukoliko postoji mogućnost i s predstavnikom te zajednice. Kada bi se tema religije, koja je bila tema promatranja sa sudjelovanjem u vođenoj grupi, predstavila osobama koje tu religiju prakticiraju, a sa nepristranim uvodom vodiča, te dodatnim objašnjenjem predmeta od strane muzejskog stručnjaka ili etnologa, informacije koje bi se predstavile bi bile na kompleksnijoj, ali i edukativnijoj razini. Iako je vodič relativno neiskusna, naime ovo mu je bila jedno od prvih vođenih grupa, razina na koju je on predstavio temu je bila prejednostavna te je na neki način podcijenio znanje učenika.

Kroz cijeli rad se predlažu moguća rješenja za predstavljanje etnografskih predmeta, a ono što je moguće zaključiti iz ovih promatranja sa sudjelovanjem je da je potrebna drugačija sistematizacija predmeta i drugačije organizirane stalne izložbe Etnografske zbirke. Ukoliko se velika većina predmeta iz iste kategorije i geografskog podrijetla izlaže, mora postojati mogućnost za komparativnu analizu zašto su baš ti predmeti izloženi. Također, nedostaju pozadinske informacije o predmetima, kao i zajednicama u kojima su ti predmeti nastali.

10. Zaključak

Ovim radom se analizirala aktualna Etnografska zbirka Nacionalnog muzeja Danske. U prvim poglavljima se dao teorijski uvod u problematiku prikupljanja etnografskih predmeta s posebnim naglaskom na kolonijalni kontekst. Kroz povijesni pregled doznalo se na koji način su se predmeti Zbirke prikupljali i kako se vodstvo i organizacija mijenjala. Zbirka je danas dio Nacionalnog muzeja Danske, no u početku njenog formiranja je bila samostalna ustanova pod nazivom *Kraljevski etnografski muzej*, prvi etnografski muzej otvoren za javnost. Fokus Zbirke je obilježen povijesnim kolonijalnim kontekstom Kraljevine Danske, tako se mogu vidjeti predmeti podrijetlom iz danskih kolonija, poput Grenlanda koji je jedan od istaknutih geografskih cjelina Zbirke.

Istraživanje se fokusiralo na promatranju sa sudjelovanjem u vođenoj grupi i u samostalnom posjetu iz čega se može zaključiti kako muzeji trebaju posjetitelje potaknuti na postavljanje pitanja i interaktivnost. Nažalost pitanja koja su proizašla od sudionika vođene grupe nisu bila potaknuta samo izložbama, već i preprekama kojima se autori izložbi suočavaju u izlaganju predmeta. U radu su predložena moguća rješenja za predstavljanje etnografskih predmeta kojima bi se potaknule debate i aktivno uključili posjetitelji.

Muzej je vrlo aktivan prema javnosti, organizirajući brojne edukativne i zabavne aktivnosti, no s novim vodstvom se doima kao da se muzejem upravlja na korporativan način. Iako i muzeji moraju naći način komunikacije s potencijalnim posjetiteljima, potrebno je biti selektivan prema kanalima kojima se Muzej predstavlja svojoj publici.

Jedan od načina kojim se može nastaviti istraživanje ovog rada je detaljnije prikazati predmete podrijetlom iz Grenlanda. Zbog dubinske povezanosti Kraljevine Danske s tim otokom, vjerujem da se mogu doznati detaljnije informacije o predmetima, načinu korištenja, dolasku u Muzej, pa čak i njihovim autorima, a te se informacije mogu iskoristiti za narative o predmetima u izložbama. Tijekom istraživanja doznala sam kako je rođak jedne poznanice bio Peter Freuchen, danski antropolog i istraživač te kako njezina baka živi u kući u kojoj se on rodio u danskom gradu Nykobing Falsteru. Također sam doznala kako brojni predmeti koje Muzej posjeduje su podrijetlom iz njezine obitelji. Zbog nedostatka vremena i prevelikog odmicanja od teme nije bilo moguće u ovom radu dubinski istražiti tu tematiku, no smatram to jednom od mogućnosti za nastavak istraživanja.

11. Literatura

ANTOŠ, Zvezdana. "Uporaba multimedije i hypermedije u muzejima". U: *Informatica museologica* vol 35. 32–35. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.

BIRKET-SMITH, Kaj. 1952. "The History of Ethnology in Denmark". U: *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* vol 82. 115–127. London: Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.

BOUQUET, Mary. 2001. "Streetwise in Museumland". U: *Folk: Journal of the Danish Ethnographic Society*, ur. Poul Pedersen. Viborg: Special-Trykkeriet. 77–102.

BOUQUET, Mary. 2012. *Museums: A Visual Anthropology*. London: Berg.

BRIGGS, Stephen. 2005. "J. J. A. Worsaae, Archaeology, History and Danish National Identity in the Schleswig-Holstein Question.". U: *Bulletin of the History of Archaeology*, 15(2). 4–25.

BRONDSTED, Johannes. "Jens Jacob Asmussen Worsaae". Den Store Danske Encyklopædi. http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Historie/Ark%C3%A6olog/J.J.A._Worsaae (pristup 27.10.2018.).

BURDELSKI, Matthew. MITSUHASHI, Koji. "She Thinks You're Kawaii: Socializing Affect, Gender, and Renationship in a Japanese Preschool". U: *Language in Society*, vol. 39. 2010: 65–93.

CARVALHO, Monica. "This Is Why Video Is the Most Engaging Type of Content". *Medium*. <https://medium.com/@zipstrr/this-is-why-video-is-the-most-engaging-type-of-content-e5ca46d5cef1> (pristup 11.12.2018.).

CLIFFORD, James, MARCUS, George E. 1986. *Writing Culture*. Berkeley: University of California Press.

"Code of Ethics". International Council of Museums. <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/code-of-ethics/> (pristup 25.10.2018.).

GABRIEL, Mille. 2009. "The return of cultural heritage from Denmark to Greenland". U: *Museum International*. 30–36.

GROENNOV, Bjarne. "About SILA". Nationalmuseet.

<https://natmus.dk/organisation/forskning-samling-og-bevaring/nyere-tid-og-verdens-kulturer/etnografisk-samling/arktisk-forskning/about-sila/> (pristup 04.11.2018.).

GULLOV, Hans Christian, HORNBLY, Joan, WAEHLE, Espen. 2007. *Etnografisk samling Jordens Folk, Introduktionsudstilling 1. sal*. Kopenhagen: Nationalmuseets vejledninger.

HARMS, Axel. "The Prince's Palace (now the National Museum of Denmark)". The Heritage Agency of Denmark. http://www.kulturarv.dk/1001fortaellinger/en_GB/the-prince-s-palace-now-the-national-museum-of-denmark (pristup 30.10.2018.).

HOOTON, Christopher. 2015. "Museum to rename any artworks with offensive titles". Independent, 14. prosinca 2015. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/art/news/museum-to-rename-any-artworks-with-offensive-titles-a6772616.html> (pristup 09.11.2018.).

"Inuk – The Boy of the City". <http://www.inuk-lefilm.com/EN/Story.html> (pristup 28.10.2018.).

JENSEN, Joergen. "Christian Jürgensen Thomsen". Den Store Danske Encyklopædi. http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Museumsv%C3%A6sen/Danske_museumsfolk/Christian_J%C3%BCrgensen_Thomsen (pristup 27.10.2018.).

KARP, Ivan. 1991. *Exhibiting Cultures: The Poetics and Politics of Museum Display*. Washington: Smithsonian Institution.

LUNDBAEK, Torben. 2001. "On the Origin of the Ethnographic Collection, the National Museum of Denmark". U: *Folk: Journal of the Danish Ethnographic Society*, 43. ur. Poul Pedersen. Viborg: Special-Trykkeriet.

MALINOWSKI, Bronislaw. 1932. *Argonauti zapadnog Pacifika*. London, New York: E.P.Dutton & CO.

"Margaret Mead Hall of Pacific Peoples". American Museum of Natural History. 2008. <https://www.amnh.org/exhibitions/permanent-exhibitions/margaret-mead-hall-of-pacific-peoples>. (pristup 20.10.2018.).

MASON, Peter. 2001. "Eighty Brazilian birds for Jonathan Georg.". U: *Folk: Journal of the Danish Ethnographic Society*, ur. Poul Pedersen. Viborg: Special-Trykkeriet. 103–121.

Nationalmuseet 200 aar. 2007. Aarhus: Scanprint a/s.

MCSPADDEN, Kevin. 2015. "You Now Have a Shorter Attention Span Than a Goldfish.". U: *Time*. <http://time.com/3858309/attention-spans-goldfish/> (pristup 11.12.2018.).

PENTZ, Peter. The Return of more than 35.000 Cultural Objects to Greenland. Gylling: Narayana Press.

"Ranes Museum". Danmarks Radio. <https://www.dr.dk/tv/se/ranes-museum-udvikling/ranes-museum/ranes-museum-6-6> (pristup 20.10.2018.).

SIBEUD, Emmanuelle. 2012. "A Useless Colonial Science?: Practicing Anthropology in the French Colonial Empire, circa 1880–1960". *Current Anthropology* 53: 83–95. <https://about.jstor.org/> (pristup 26.10.2018.).

SWAN, Daniel, Michael Paul JORDAN. 2015. "Contingent Collaborations: Patterns of Reciprocity in Museum-Community Partnerships". U: *Journal of Folklore Research*, 52: 39 – 84. <https://about.jstor.org/> (pristup 20.10.2018.).

THALBITZER, William. "Southern Greenland 1914". Nationalmuseet DK YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=N9djVKi8GQE&t=301shttps%3A%2F%2Fwww.google.dk> (pristup 28.10.2018.).

THOMAS, David Hurst. "Margaret Mead as a Museum Anthropologist". U: *American Anthropologist*, vol 82. 1980. 354- 361. <https://about.jstor.org/> (pristup 15.12.2018.).

THOMSEN, Thomas. " Kristian Bahnson". Den Store Danske Encyklopædi. http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Etnograf/Kristian_Bahnson (pristup 27.10.2018.).

UNESCO. Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. 2018. <https://ich.unesco.org/en/convention#art2> (pristup 01.11..2018.).

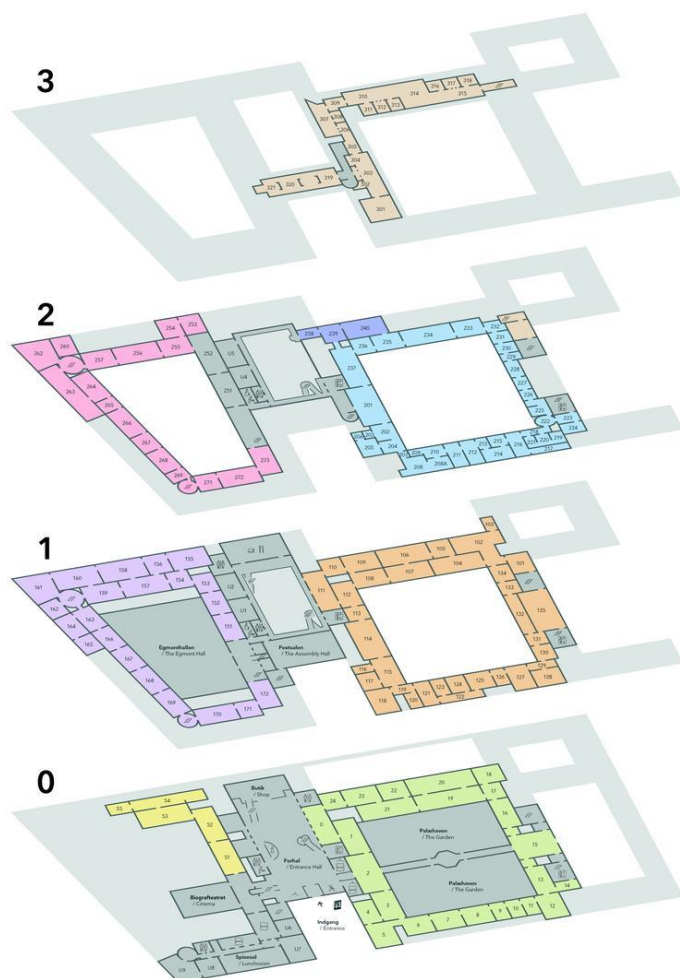
UNESCO. Tangible Cultural Heritage. <http://www.unesco.org/new/en/cairo/culture/tangible-cultural-heritage/> (pristup 01.11..2018.).

WARRIOR, Claire. 2008. "Objects of trade: an introduction.". U: *Journal of Museum Ethnography* 20: 13–16. <https://about.jstor.org/> (pristup 26.10.2018.).

WEST, Andrew. 1997. "The Business of Ethnography: W.H. Lever, Collecting and Colonialism". U: *Journal of Museum Ethnography* Nr. 9. 101–114. Norwich: Museum Ethnographers Group.

WILLERSLEV, Rane. "Frazer stikes back from the armchair: a new search for the animist soul". U: *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, vol. 17. 2011:504–526.

12. Slikovni prilozi

Slika br. 1: Tlocrt Nacionalnog muzeja Danske. Etnografska zbirka pokriva dvije stalne izložbe, označene ljubičastom bojom na prvom katu i rozom bojom na drugom katu. Izvor: Internet stranica Nacionalnog muzeja Danske.

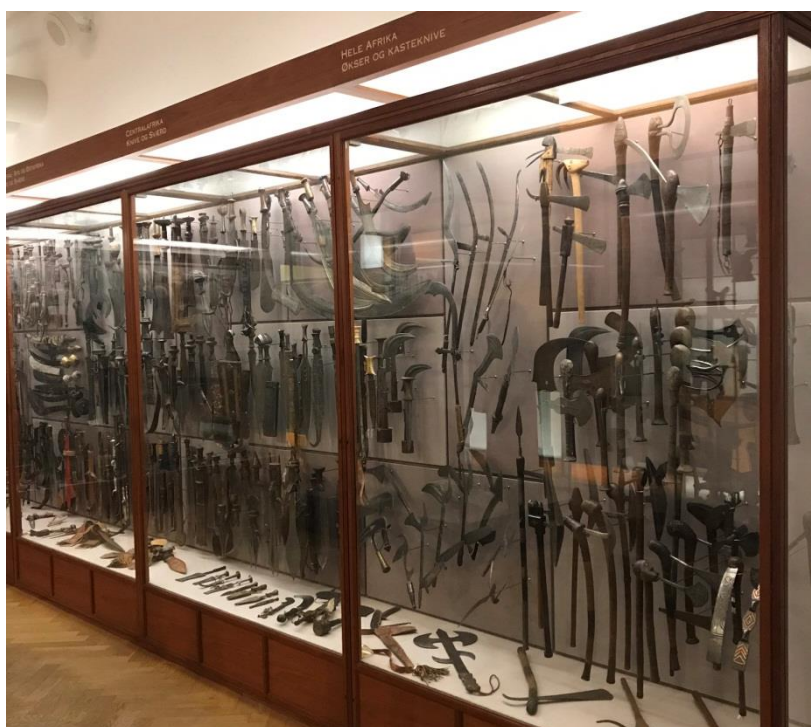
Slika br. 2: Prva prostorija izložbe *Narodi zemlje* Etnografske zbirke. Predmeti iz Južne Amerike. Fotografija autorice.

Slika br. 3: Druga prostorija izložbe *Narodi zemlje* Etnografske zbirke. Skulpture Davida Linaresa Dan mrtvih. Fotografija autorice.

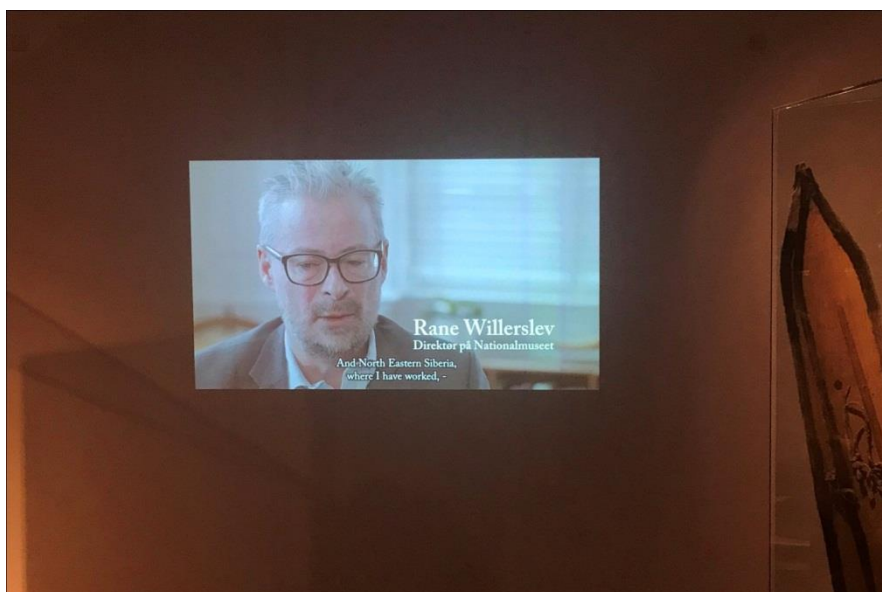
Slika br. 4: Prostorija Afričke umjetnosti izložbe *Etnografska blaga* Etnografske zbirke. Fotografija autorice.

Slika br. 5: Prostorija Afričkih osobnih sjekira i oružja za lov izložbe *Etnografska blaga* Etnografske zbirke. Fotografija autorice.

Slika br. 6: Prostorija koja prikazuje japanski fenomen Cosplay izložbe *Etnografska blaga* Etnografske zbirke. Fotografija autorice.

Slika br. 7: Isječak iz filma *Raneov Sibir* koji se prikazuje kao dio izložbe Etnografske zbirke u Nacionalnom muzeju Danske, a prikazuje intervju s direktorom muzeja Raneom Willerslvom i njegovom životu sa Sibirskim autohtonim stanovništvom. Fotografija autorice.

Slika br. 8: Djeca u muzeju daju prijedloge za zanimljivije iskustvo. Prijevod autorice: Direktor muzeja: „Da li je zabavno gledati ih? (misli na alate u vitrini), djeca: „Ja bih ih radije dotaknuo.“. Izvor: Dokumentarni film *Raneov muzej* na Internetskoj stranici DR-a.

Slika br. 9: Djeca u muzeju daju prijedloge za zanimljivije iskustvo. Prijevod autorice: Dijete: „Da, ja bih ih također htjela dotaknuti.“, direktor muzeja: „Da li je to važno?“. Izvor: Dokumentarni film *Raneov muzej* na Internetskoj stranici DR-a.

Slika br. 10: Djeca u muzeju daju prijedloge za zanimljivije iskustvo. Prijevod autorice: Dijete: „Važno je da ih osjetimo dodirom.“. Izvor: Dokumentarni film *Raneov muzej* na Internetskoj stranici DR-a.

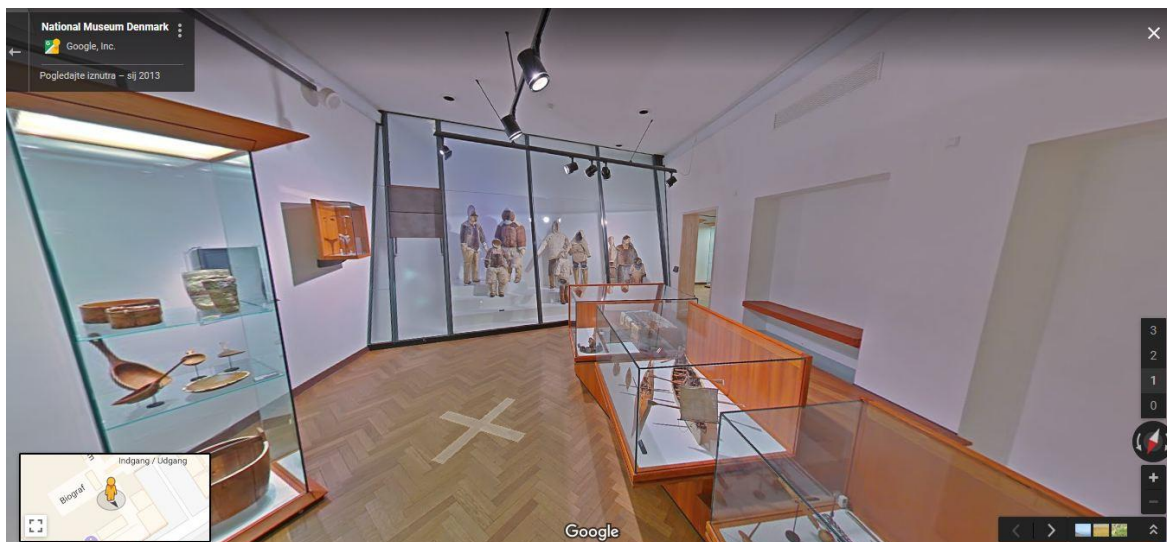
Slika br. 11: Djeca u muzeju daju prijedloge za zanimljivije iskustvo. Prijevod autorice: Nakon što je direktor upitao kako da metalni bodeži izloženi u vitrini budu zanimljivi djeci, oni odgovaraju: „Mogli bismo probati da napravimo svoj.“, direktor: „Vi bi iskovali svoj vlastiti mač?“. Izvor: Dokumentarni film *Raneov muzej* na Internetskoj stranici DR-a.

Slika br. 12: Djeca u muzeju daju prijedloge za zanimljivije iskustvo. Prijevod autorice: „Ovaj film bi mogao biti malo življi“, komentiraju djeca jer smatraju da je film dosadan. Izvor: Dokumentarni film *Raneov muzej* na Internetskoj stranici DR-a.

Slika br. 13: Djeca u muzeju daju prijedloge za zanimljivije iskustvo. Prijevod autorice: „Trebali bi staviti 3D naočale“, komentiraju djeca jer smatraju da je film dosadan. Izvor: Dokumentarni film *Raneov muzej* na Internetskoj stranici DR-a.

Slika br. 14: Prikaz video šetnje po izložbi Etnografske zbirke. Izvor: Internet stranica Nacionalnog muzeja Danske.

Slika br. 15: Vođena tura po jednom dijelu Etnografske zbirke. Fotografija autorice.

13. Kazivači

Anne Kathrine Kjellrup, Voditeljica konzervatorskog odjela Nacionalnog muzeja Danske, datum razgovora 05.11.2018.

Inge Damm, Kustos u Nacionalnom muzeju Danske, datum razgovora 20.11.2018.

14. Sažetak

Etnografska zbirka Nacionalnog muzeja Danske u Kopenhagenu: Etnološka i kulturnoantropološka te muzeološka analiza kulturnih reprezentacija

U radu se opisuje povijesni pregled Etnografske zbirke Nacionalnog muzeja Danske, što se stavlja u kontekst prikupljanja etnografskih predmeta u kolonijalnom okviru. Prikazuje se kronološki pregled vodstva Zbirkom, od kada je nastala kao dio Kraljevske komore, preko samostalne ustanove Kraljevskog etnografskog muzeja, do današnjeg statusa jedne od ravnopravnih zbirki Nacionalnog muzeja Danske. Rad analizira današnje stanje Zbirke te donosi pregled dviju stalnih izložbi u prostoru Muzeja: *Narodi zemlje* i *Etnografska blaga*, te donosi moguća rješenja za njihovo predstavljanje. Istraživački rad se temelji na promatranju sa sudjelovanjem u vođenoj grupi i u samostalnom posjetu.

Ključne riječi: etnografska zbirka, analiza izložbe, Danska, kolonijalizam.

15. Abstract

Ethnographical collection at National Museum of Denmark: Ethnological, cultural anthropological and museological analysis of cultural representations

This paper describes historical overview of Ethnographical Collection at National Museum of Denmark and collection practices of its objects in the colonial framework. It is showing the chronological overview of the leadership of the Collection, even before it was founded when it was part of the Royal Chamber, to the first independent institution called Royal Ethnographical Museum and to the present status as one of the independent collections at National Museum of Denmark. The paper is analyzing the present state of the Collection through its two permanent exhibitions: *Peoples of the Earth* and *Ethnographical Treasures* and brings forward possible solutions for presenting its objects. Research was based on the participant observer in a guided tour and in an independent visit.

Key words: ethnological collection, exhibition analysis, Denmark, colonialism.